Bundel van de Raadsplein info/debat Raadzaal van 6 november 2017

Agenda bijlagen

Korte terugblik Raadsplein info-debat Raadzaal 6 november 2017

0 Inspreken over de najaarsstukken (19.30 – 19.45 uur)

Inspraaktekst Boekema en de Haan - Veiliger en duurzamer Wilhelminasingel

1.a Opening en mededelingen (19.45 – 19.50 uur)

1.b Vaststelling van de agenda

1.c Inspreken niet-geagendeerde onderwerpen

2 Debatronde

3 Gezondheidsbeleid 2017-2021 (19.50 – 21.05 uur)

Op grond van de Wet publieke gezondheid moet de gemeente eens in de vier jaar een nota gezondheidsbeleid opstellen. De nota gezondheidsbeleid voor de komende vier jaar is in nauwe samenwerking met de GGD IJsselland opgesteld. In de nota staat het bevorderen van de gezondheid van de inwoners van Zwolle centraal. Gezondheid wordt gedefinieerd als het vermogen om je aan te passen en je eigen regie te voeren in het licht van de sociale, fysieke en emotionele uitdagingen van het leven. De afgelopen jaren heeft Zwolle zich ingezet om de gezonde leefstijl van de inwoners te bevorderen. Speerpunten waren preventief ouderengezondheidsbeleid, verantwoord alcoholgebruik, gezond gewicht en sport en bewegen in de buurt. Dit beleid wordt voortgezet waarbij extra aandacht is voor de inwoners bij wie een gezonde levensstijl niet vanzelfsprekend is. Gezondheid wordt namelijk mede bepaald door leefstijlfactoren en door de sociale en fysieke omgeving waarin mensen leven. Professionals, mantelzorgers en vrijwilligers zullen bewust worden gemaakt van het probleem van inwoners met lagere gezondheidsvaardigheden. Verder zal de signalering en doorgeleiding worden verbeterd. Onder meer door aandacht voor mantelzorgers en het versterken sociale netwerken wordt ingezet op het versterken van de veerkracht van inwoners. Gezondheid wordt mede bepaald door de fysieke omgeving. Daarom is een gezonde leefomgeving een van de uitgangspunten van de op te stellen Omgevingsvisie. Op basis van de nota Gezondheidsbeleid zal het college een uitvoeringsplan opstellen. Uit de middelen gezondheidsbeleid is jaarlijks € 117.000 beschikbaar voor de uitvoering.
Voor technische en feitelijke informatie: Yolande Slagman – Duthler (2245) Y.Slagman-Duthler@zwolle.nl

Beslisnota Gezondheidsbeleid 2017-2021

Advies Participatieraad over de nota van 8 mei 2017

Samen naar een gezonder Zwolle 2017-2021

4 Pauze (21.05 – 21.15 uur)

5 Voortgang Agenda Duurzaamheid (21.15 - 22.30 uur)

Duurzaamheid is in 2020 in Zwolle de normaalste zaak van de wereld. Met dat doel heeft de raad op 24 augustus 2015 de Agenda Duurzaamheid vastgesteld. Het is geen programma op zich, maar heeft een agenderende functie en bevordert een duurzame aanpak van de bestaande programma's in de gemeentelijke begroting. De verantwoordelijkheid voor deze integrale aanpak en het realiseren van de doelen ligt bij het hele college. De Agenda Duurzaamheid krijgt een vertaling in de begroting en over de voortgang wordt dan ook middels de jaarrekening gerapporteerd. Omdat de Agenda Duurzaamheid in de jaarrekening 2016 nog maar beperkt is uitgewerkt is een voortgangsdocument gemaakt. Op verzoek van de fracties van GroenLinks, D66 en PvdA heeft de raad op 22 mei 2017 besloten deze voortgangsrapportage te agenderen voor een debatronde. De agenderende fracties willen graag met de raad in debat over de vraag of de voortgangsrapportage voldoende vertrouwen geeft in de tijdige realisatie van de ambities uit de Agenda Duurzaamheid.
Voor technische en feitelijke informatie: Christian Voortman (4059) C.Voortman@zwolle.nl

Informatienota Voortgang Agenda Duurzaamheid

Voortgangsdocument Agenda Duurzaamheid

5-1 Agenderingsverzoek GL, D66, PvdA - Voortgang Agenda Duurzaamheid

Voortgang Agenda Duurzaamheid 02-11-2017

6 Sluiting (22.30 uur)

korte terugblik

Zwolle

Raadsplein info/debat Raadzaal

Vergadering d.d.	6 november 2017
Locatie	Raadzaal
Aanvang	19.30
Eindtijd	22.30
Voorzitter	Dhr. L. Elfers
Griffier/secretaris	Dhr. H. Veraart

0. Inspreken over de najaarsstukken (19.30 – 19.45 uur)
Op 10 november behandelt de gemeenteraad de begroting 2018. Inwoners en andere belanghebbenden worden in de gelegenheid gesteld om hierover in te spreken. Dhr. Boekema en mevr. De Haan hebben zich gemeld om samen in te spreken over de verkeersveiligheid op de Wilhelminasingel. Zij pleiten voor de (gefaseerde) uitvoering van het oorspronkelijke plan tot reconstructie van de Wilhelminasingel, inclusief klinkers en fietsstroken.
Naar aanleiding van de inspraak zegt wethouder Van Willigen toe om, zo mogelijk voor de begrotingsbehandeling (10 november), de raad schriftelijk te informeren over de aanpassing van de Wilhelminasingel, inclusief een reactie op hetgeen is ingebracht door de insprekers. De beantwoording van de artikel 45 vragen van Swollwacht die op 31 oktober aan de raad is overgedragen kan hier bij betrokken worden.

1.a. Opening en mededelingen (19.45 – 19.50 uur)
De voorzitter opent de vergadering om 19.30 uur.

1.b. Vaststelling van de agenda
De agenda wordt ongewijzigd vastgesteld.

1.c. Inspreken niet-geagendeerde onderwerpen
Er hebben zich geen insprekers gemeld voor dit agendapunt.

2. Debatronde

3. Gezondheidsbeleid 2017-2021 (19.50 – 21.05 uur)
De gemeente stelt eens in de vier jaar een nota gezondheidsbeleid op. De nota gezondheidsbeleid voor de komende vier jaar is in nauwe samenwerking met de GGD IJsselland tot stand gekomen. In de nota staat het bevorderen van de gezondheid van de inwoners van Zwolle centraal. De afgelopen jaren heeft Zwolle zich ingezet om de gezonde leefstijl van de inwoners te bevorderen. Dit beleid wordt voortgezet waarbij extra aandacht is voor de inwoners bij wie een gezonde levensstijl niet vanzelfsprekend is. Op basis van de nota Gezondheidsbeleid zal het college een uitvoeringsplan opstellen. De meeste fracties geven aan dat ze zich kunnen vinden in de nota. Er zijn zelfs complimenten. Enkele fracties vinden wel dat concrete en meetbare doelen ontbreken. Een zo'n concreet doel zou een rookvrij Zwolle kunnen zijn. Verder vraagt men zich af hoe mensen met een ongezonde leefstijl worden bereikt die niet in een van de vier aandachtswijken wonen. Ook wordt aandacht gevraagd voor het ontbreken van een netwerk bij ouderen met een migratieachtergrond en wordt gewezen op het alcoholgebruik bij ouderen.
Wethouder Anker geeft aan dat in de nota van uit missie en strategie vooral ambities worden geformuleerd en dat in het uitvoeringsplan wel meetbare doelen worden opgenomen. Op een aantal onderdelen van het gezondheidsbeleid is Zwolle koploper, maar we willen geen nota met ronkende teksten. We helpen inwoners om zo veel mogelijk gezonde keuzes te maken. Gezondheid is niet alleen iets medisch, maar vooral maatschappelijk en daarbij worden raakvlakken gezocht. Als voorbeeld noemt hij de aanpak van laaggeletterdheid. Er is

voldoende aanleiding om met een gezondheidsnota te komen , in plaats van een integrale nota op het gebied van sociaal domein. De integraliteit wordt voldoende gewaarborgd. Zo zijn er ook duidelijke verbindingen met het fysieke domein. In de Omgevingsvisie speelt gezondheid immers een zeer belangrijke rol. Met betrekking tot de vraag over de lange wachttijden bij de verstrekking van driewielerfietsen aan ouderen, zegt de wethouder toe dit op te nemen met zijn collega met de Wmo in portefeuille en zal voortgang terugkoppelen aan de raad. Verder zegt wethouder Anker toe dat voortaan in nota's duidelijker zal worden aangegeven wat het advies van de participatieraad is en hoe er mee om wordt gegaan. Aan het eind van de bespreking kan worden opgemaakt dat de beslisnota op 27 november aanstaande geagendeerd kan worden voor de besluitvormingsronde.

4. Pauze (21.05 – 21.15 uur)

5. Voortgang Agenda Duurzaamheid (21.15 - 22.30 uur)
In augustus 2015 heeft de raad de Agenda Duurzaamheid vastgesteld. Het is geen programma op zich, maar heeft een agenderende functie. De Agenda Duurzaamheid krijgt een vertaling in de begroting. Over de voortgang wordt dan ook middels de jaarrekening gerapporteerd. Omdat de Agenda Duurzaamheid in de jaarrekening 2016 nog maar beperkt is uitgewerkt is in april een voortgangsdocument gemaakt. Op verzoek van de fracties van GroenLinks, D66 en PvdA wordt deze voortgangsrapportage geagendeerd. De agenderende fracties willen graag met de raad in debat over de vraag of de voortgangsrapportage voldoende vertrouwen geeft in de tijdige realisatie van de ambities uit de Agenda Duurzaamheid. Omdat de informatienota inmiddels meer dan een half jaar oud is, is ten behoeve van de raadsbehandeling een geactualiseerde versie van de voortgangsrapportage naar de raad gezonden. Hierin is in de vorm van (vetgedrukte) aanvullingen de voorgang tot november 2017 aangegeven. De agenderende fracties stellen dat het inzicht ontbreekt in hoeverre de acties op basis van de Agenda Duurzaamheid bijdragen aan de doelstellingen. Daarom is het niet goed te beoordelen of de uitvoering op schema ligt. De meeste fracties hebben er wel vertrouwen in dat we als gemeente doen wat we kunnen, maar de vraag is doen we wat nodig is. De meeste fracties vinden dat het rapporteren over de voortgang via de beleidscyclus niet afdoende is. Men pleit voor het separaat informeren over de acties en resultaten. Naar aanleiding van het debat zegt wethouder Van Willigen toe dat het college jaarlijks separaat zal rapporteren over de voortgang van de uitvoering van de agenda duurzaamheid. Hierbij zal zoveel mogelijk worden aangegeven welke bijdrage de verschillende acties leveren aan de geformuleerde doelen. Verder zal de wethouder nagaan of het mogelijk en gewenst is om in raadsvoorstellen een duurzaamheidsparagraaf op te nemen, vergelijkbaar met het huidige kopje 'Risico' in beslisnota's. Aan het eind van het debat constateert de voorzitter dat er voldoende is ingegaan op de debatvraag. De conclusie is dat de informatienota voor kennisgeving kan worden aangenomen.

6. Sluiting (22.30 uur)
De voorzitter sluit de vergadering om 22.00 uur.

Beste Raadsleden, beste Zwollenaren,

Ik moet zeggen dat het best onwennig is voor mij om hier te staan. Ik doe dit voor het eerst. De reden waarom we hier staan is ook eigenlijk wel vreemd. Wij als bewoners van Zwolle worden gevraagd wat we van uw begroting vinden. U daagt ons uit hierover mee te denken:

Citaat website gemeente: De financiële positie van de gemeente Zwolle is het afgelopen half jaar verder verbeterd. Het huishoudboekje van de gemeente voor 2018 biedt ruimte om een aantal acute knelpunten op te lossen en een aantal wensen van de gemeenteraad te honoreren. Daarnaast kan er geld opzij worden gelegd voor investeringen op langere termijn waarmee Zwolle zich wil ontwikkelen tot een toekomstbestendige stad.

Die uitnodiging hebben wij al een tijd geleden met beide handen aangegrepen. Na een proces van jaren zijn we tot mooi plan kan gekomen voor de herinrichting van de wilhelmina singel. Veilig, fraai en passend bij uw eigen beleid.
Immers, een snelle scan door een aantal van uw beleidsdocumenten geeft een helder beeld van u ambitie met onze prachtige binnenstad. Terecht… vinden wij. “Zwolle Fiets stad”, “Zwolle Groenstad”, en zelfs een beleidsnota om het dakpannenlandschap van onze historische stad te beschermen. Voor ons is de belangrijkste het traject dat is ingezet om samen met de stad tot een omgevingsvisie te komen.

Zo citeer ik *wethouder Ed Anker:*

“De stad vind ik mooi, omdat in Zwolle mensen opstaan om elkaar te ondersteunen en elkaar te wijzen op mogelijkheden en kansen. Ook heb ik ervaren dat er mensen zijn die het lef hebben om elkaar positief te corrigeren vanuit diezelfde volksaard. In Zwolle telt de mens, we zien elkaar”

Allemaal ambities om het centrum duurzaam, toekomstbestendig in te richten. En juist dit is de reden waarom wij het vreemd vinden dat wij hier juist nu staan. Beleidsmatig heeft u namelijk al uw uitspraken gedaan over de wilhelminasingel. Het laatste stukje van de binnenstad, waar al deze ambities nog te realiseren zijn. Een ingewikkeld stuk openbare weg, de twee na drukst befietste weg van Zwolle, waar dagelijks vele honderden fietsen en evenzovele andere verkeersdeelnemers gebruik van maken. De singel maakt dan ook niet voor niets deel uit van het provinciale fiets kernnet, maar deelt deze weg dus ook met ruim 115 bussen die hier per etmaal overheen razen naast veel ander gemotoriseerd verkeer

De achter mij getoonde afbeeldingen tonen aan wat ik bedoel.

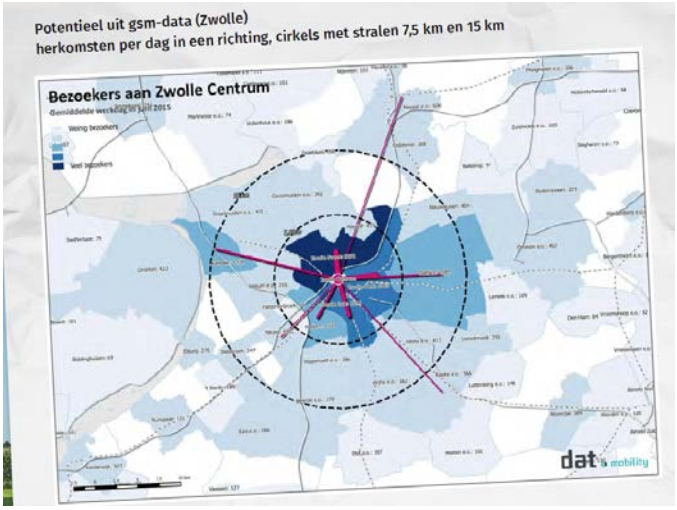
Mede vanwege de uitdaging hierin heeft de gemeente een projectgroep in het leven geroepen om samen met de bewoners (in lijn met de ambities uit de omgevingsvisie) aan de slag te gaan. Tot voor kort leek dat proces prima te verlopen.
Tot wij als bewoners ineens werden geconfronteerd met reeds eerder gedaan voorstel dat zo van de plank getrokken is. Een traditioneel plan, waarin van alle eerder genoemde ambities niets is terug te vinden. En juist nu op dit moment, dat het gaat over het geld in plaats van de inhoudelijke ambities moeten wij ons plan komen verdedigen. Juist nu, want als er nu twee stroken rood asfalt in worden gedraaid, gaat er de komende 10 - 15 jaar niets meer gebeuren. Wij staan hier vol ongeloof, met de verwachting u op andere gedachten te brengen. Omdat zoals dhr. Ed Anker zelf al zei… “in Zwolle mensen opstaan om elkaar te ondersteunen en elkaar te wijzen op mogelijkheden en kansen”

En die kansen en mogelijkheden zijn er zeker. Zo wil ik u graag wijzen op een provinciaal beleidsprogramma waarin ruim 9 miljoen euro aan subsidiegelden te verdelen valt aan projecten en voorstellen die raken aan onder andere de onderwerpen veiligheid en duurzaamheid mbt fietsen/fietsers

Graag noem ik enkele citaten uit dit programma:

Bron: Koersdocument Fiets

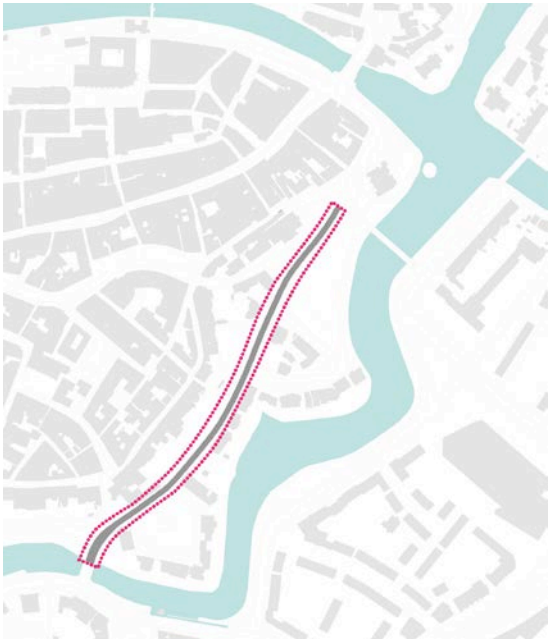
Bovenstaande afbeeldingen en data afkomstig uit het document dat heet *Koersdocument Fiets Overijssel*,
Statenvoorstel nr. PS/2016/172
Datum 15.03.2016 contact dhr. R.Ph. van Witzenburg (telefoon 038 499 82 12 e-mail RP.v.Witzenburg@overijssel.nl)

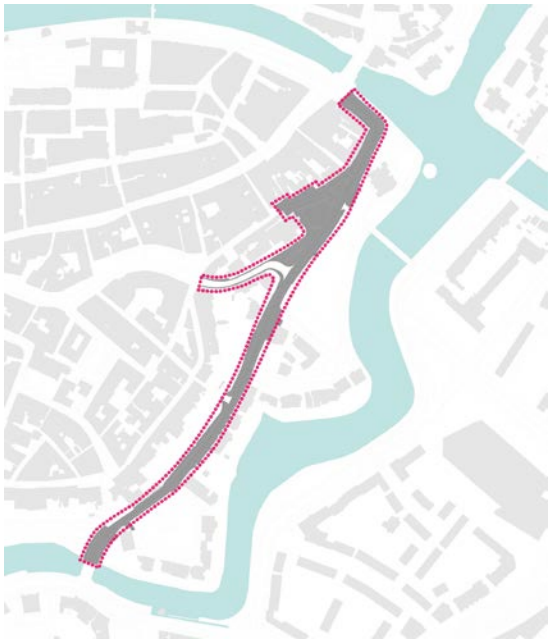
Verder scoort asfalt niet hoog op het gebied van duurzaamheid. Klinkers wel.
Gebakken klinkers gaan veel langer mee. Asfalt heeft een beperkte levensduur van zo’n 15 jaar, klinkers ruim 50 jaar.
Asfalt heeft een eindig leven en kent hoge afvoer of verwerkingskosten als milieu onvriendelijk product.
De klinkers kunnen ook na die 50 jaar weer hergebruikt worden!
Dus de vraag of de asfalt optie wel zo veel goedkoper is kan zeker gesteld worden.

Mijn buurvrouw, mw. de Haan zal u even kort een toelichting geven op de kosten zoals die aan ons verstrekt zijn

Tonnie:

Er wordt gesproken over 2 bedragen: 72.000 euro en 1 miljoen euro. Daar zit een enorm verschil tussen. Dat klopt, maar dat is dan ook appels met peren vergelijken.
Laten we maar eens kijken wat we voor die bedragen krijgen. Links ziet u het voorstel voor 72000 euro. Er worden rode asfaltstroken op het wegdek aangebracht vanaf de Sassenpoorterbrug tot aan het Kerkbrugje.
Rechts het voorstel van de gemeente dat 1 miljoen euro kost.
Op de tekening is te zien dat we voor dit bedrag een complete herinrichting krijgen van de Wilhelminasingel, Ter Pelkwijkstraat, Kerkstraat en stukje Spoelstraat.
Daarvoor wordt dat hele gebied voorzien van een nieuw (klinker)wegdek, worden trottoirs volledig vernieuwd en wordt er nieuwe straatverlichting aangebracht. Tsja, logisch dat daar een heel ander prijskaartje aanhangt.
Voor ons is de verkeersveiligheid op de Wilhelminasingel het allerbelangrijkste, daarom staan wij hier. Natuurlijk zien wij ook graag dat het hele gebied opnieuw heringericht wordt, maar als daar in eerste instantie geen geld voor is dat snappen wij dat ook wel.
Daarom hebben wij ook al eerder aangegeven dat een gefaseerde aanpak hier heel goed mogelijk is. En daarin worden, in volgorde van urgentie, onderdelen in gerealiseerd. En dat hoeft dat niet zoals door de wethouder aangegeven, dit of volgend jaar te gebeuren. Die termijn voor het hele plan is flexibel en kan over meerdere jaren uitgespreid worden.
Waarbij we dan een stuk als eerste naar voren zouden willen trekken.
We zullen eens een eerlijk vergelijk maken tussen de echte, vergelijkbare kosten.
In het voorstel van de gemeente dat 1 miljoen euro kost, wordt ca. 850 meter wegdek opnieuw bestraat.
Voor de verkeersveiligheid is echter het gedeelte van de Wilhelminasingel vanaf de Sassenpoorterbrug tot aan de afslag naar de Ter Pelkwijkstraat van het meeste belang. Het meeste verkeer slaat hier namelijk af, want recht uit staan de pollers. Dit stuk weg waar wij nu over spreken heeft een lengte van zo'n 330 meter.
De gemeente geeft aan dat het onderdeel nieuwe bestrating 46% van de totale kosten van 1 miljoen euro in beslag neemt. Dat is dus 460.000 euro. Voor 850 meter bestrating. En dat betekent dat je voor het genoemde stuk van ***onze*** *Wilhelminasingel 179.000 euro kwijt bent. En dan is het verschil met de eerdergenoemde 72.000 euro al van heel andere orde. En gezien de aangevoerde argumenten (veiligheid/duurzaamheid) meer dan het overwegen waard.*
Wij willen dat er eerst gekozen wordt voor een veilige rijbaan. Het vervangen van het trottoir en de verlichting is minder urgent en kan dus uitgesteld worden. (Dat is ook niet aan de orde bij het rode stroken voorstel van 72.000 euro).
Waardoor er zo dus een betaalbare (binnen het stadsconcept passende) en dus voor iedereen acceptabele oplossing is.

Bron: mw H.Vermeulen, gemeentelijke projectleider

Ik neem over:

De wethouder stelt dat de rode fietsstroken afdoende zijn om de verkeersveiligheid te waarborgen. Wij stellen mede op basis van wat Veilig Verkeer Nederland zegt in haar brief, die ook in uw bezit is, dat dit **niet** het geval is en dat met een gehele aanpassing aan het wegbeeld de verkeersveiligheid pas optimaal kan worden genoemd.
Van belang is dat elke bestuurder van een motorrijtuig een sens of urgency , een gevoel van noodzakelijkheid, gaat ervaren bij het oprijden van de singel, dat harder dan 30 km p/u ook echt te hard is.
En let wel middels kantradar metingen die in een recent verleden hebben plaatsgevonden blijkt ook dat er structureel te hard gereden wordt. En dan hebben we het niet over enkele kilometertjes, zelf uitschieters tot ruim boven de 70 en zelf een keer 94 km p/u.. Er zal dus een intrinsieke/motiverende prikkel moeten komen dat de bestuurder doet denken dat hij niet te hard op het gas pedaal kan trappen. Twee rode asfaltstroken zal deze prikkel, dit gevoel van noodzakelijkheid, niet temperen. Het blijft dan een weg die aandoet als een circuit.

Als laatste willen we als bewoners van deze fraaie stad ook onze verbazing uitspreken dat deze discussies blijkbaar niet hebben gespeeld toen de afgelopen jaren bijna alle wegen van de binnenstad zijn aangepast. De weg langs parkeerdek ’t Noordereiland, de Jufferenwal, de Eekwal, de Badhuiswal en meest recentelijk nog, enkele weken terug, het Van Nahuysplein. Allemaal beklinkerd, allemaal in het kader van verkeersveiligheid en met oog voor het historisch karakter waar de weg in is ingebed. De Wilhelminasingel, het stuk waarover we nu spreken, is de enige straat in onze historisch centrum dat nog is geasfalteerd. Het enige stuk geasfalteerde weg dat twee prachtige van historisch van belang zijnde parken met elkaar verbind. De enige geasfalteerde weg in de binnenstad waar diverse toeristische wandelroutes langslopen. De enige weg in het centrum waar dagelijkse honderden potentiele verkeersslachtoffers overheen rijden op weg naar school of werk.

Beste raadsleden wij vragen u met klem om nog eens goed na te denken of het slechts met twee rode asfaltstroken aanpakken van dit gedeelte van de binnenstad appelleert aan uw visies omtrent burgerparticipatie, gastvrijheid, historisch besef, duurzaamheid en meest belangrijk, in deze, veiligheid van de stad die wij allen zo hooglijk waarderen. En vergeet vooral niet om **alle** stakeholders hierbij te betrekken. Dus ook de provincie vanwege de busroute èn vanwege de kernnet fietsroute waar de Wilhelminasingel onderdeel van uit maakt. Zij zijn ook een belangrijke partij!

Wij danken u voor de mogelijkheid om te mogen inspreken en hopen, namens vele anderen, dat u op 10 november a.s. een wijze beslissing kunt nemen. En omdat het een behoorlijk betoog is zal u via de raadsgriffie dit betoog op papier of per mail ontvangen om het nog eens rustig door te kunnen lezen. Nogmaals dank en nog een prettige avond.

N.B., bij de koffie nadien hoorden we ook van de plannen aangaande het TerPelkwijk-park!
Nu het Ter Pelkwijkpark binnenkort ook wordt voorzien van klinkers als bestrating, sluit de oplossing om de Wilhelminasingel tot aan afslag ter Pelkwijkstraat te voorzien van klinkers, daar naadloos bij aan.
Vanaf de Sassenpoorterbrug tot aan de afslag ter Pelkwijkstraat is de bestrating dan één fraai en passend geheel.

voorstel

Zwolle

Raadsplein info/debat Raadzaal

Datum 6 november 2017

onderwerp	Gezondheidsbeleid 2017-2021 (19.50 – 21.05 uur)
portefeuillehouder	Ed Anker
informant	Slagman - Duthler, Yolande
medeopstellers	
afdeling	Maatschappelijke Ontwikkeling
bijlagen	Voorstel: Beslisnota Gezondheidsbeleid 2017-2021 Bijlage: Advies Participatieraad over de nota van 8 mei 2017 Bijlage: Samen naar een gezonder Zwolle 2017-2021

Voorgesteld besluit raad

besluiten om:
1 De nota “Samen naar een gezonder Zwolle - gezondheidsbeleid 2017-2021” vast te stellen
1.1.We zetten actief in op het bevorderen van een gezonde leefstijl;
1.2. We bevorderen de gezondheidsvaardigheden van onze inwoners;
1.3. We richten ons op het verbinden van preventie, welzijn en zorg;
1.4. We zetten in op de veerkracht van onze inwoners;
1.5. We zetten in op een gezonde fysieke leefomgeving;
1.6. Werken aan gezondheid doen we samen en integraal;
1.7. De inzet op de genoemde speerpunten wordt voor het grootste deel gericht op buurt- en wijkniveau ingezet.

voorstel

Zwolle

Beslisnota voor de raad

Datum 25 april 2017

Openbaar

Onderwerp	Gezondheidsbeleid 2017-2021
Versienummer	1.0
Portefeuillehouder	Ed Anker
Informant	Yolande Slagman - Duthler
Afdeling	Maatschappelijke Ontwikkeling / OWS
Telefoon	(038) 498 2245
Email	Y.Slagman-Duthler@zwolle.nl

Bijlagen

1. Nota Samen naar een gezonder Zwolle – nota gezondheidsbeleid 2017-2021
2. Advies Participatieraad over de nota van 8 mei 2017

De raad wordt voorgesteld te besluiten om:

1 De nota “Samen naar een gezonder Zwolle - gezondheidsbeleid 2017-2021” vast te stellen
- 1.1. We zetten actief in op het bevorderen van een gezonde leefstijl;
- 1.2. We bevorderen de gezondheidsvaardigheden van onze inwoners;
- 1.3. We richten ons op het verbinden van preventie, welzijn en zorg;
- 1.4. We zetten in op de veerkracht van onze inwoners;
- 1.5. We zetten in op een gezonde fysieke leefomgeving;
- 1.6. Werken aan gezondheid doen we samen en integraal;
- 1.7. De inzet op de genoemde speerpunten wordt voor het grootste deel gericht op buurt- en wijkniveau ingezet.

Datum 25 april 2017

Inleiding
Het aantal ouderen in Zwolle neemt de komende jaren in verhouding toe, met daarbij ook een toename van de aan deze leeftijdsfase gerelateerde problematiek zoals bijvoorbeeld eenzaamheid en dementie. In de komende jaren zullen mensen langer dan voorheen zelfstandig moeten blijven wonen. Er zal een groter beroep worden gedaan op de oudere mensen zelf en op hun sociale netwerken.
Daarnaast maken wij ons zorgen over een tweedeling in de samenleving die we ook op het gebied van gezondheid zien optreden. Er is een verschil in levensverwachting van 6 jaar tussen mensen met een hoger inkomen en opleidingsniveau en mensen met een lager inkomen en opleidingsniveau. Ook geldt voor de laatste categorie dat zij 19 jaar in minder goed ervaren gezondheid leven.
Met deze demografische en sociale ontwikkelingen houden we rekening in ons beleid voor de komende periode. Een andere ontwikkeling is dat we anders kijken naar gezondheid dan voorheen, de definitie is ook veranderd. Gezondheid is niet langer de afwezigheid van ziekte, maar is nu gedefinieerd als het vermogen om je aan te passen en je eigen regie te voeren in het licht van de sociale, fysieke en emotionele uitdagingen van het leven (Huber 2011). Deze nota is in nauwe samenwerking met de GGD IJsselland tot stand gekomen.
Op grond van de Wet publieke gezondheid stellen we eens in de vier jaar een nota gezondheidsbeleid op.

Beoogd effect
Het bevorderen van de gezondheid van de inwoners van Zwolle met specifiek aandacht voor het verkleinen van gezondheidsverschillen.

Argumenten
1.0. Terugblik op de vorige periode
In de afgelopen jaren hebben we ons, met onze samenwerkingspartners in Zwolle Gezonde Stad, ingezet om de gezonde leefstijl van onze inwoners te bevorderen. We hebben ons vooral gericht op preventief ouderengezondheidsbeleid, verantwoord alcoholgebruik, gezond gewicht en sport en bewegen in de buurt. De destijds gestelde doelen voor signalering en ondersteuning op het gebied van mantelzorg en ouderenmishandeling zijn bereikt, activering en ondersteuning van ouderen is ingebed in de wijkstructuur en het percentage ouderen dat voldoende beweegt is toegenomen. Op het gebied van alcohol steken jongeren in Zwolle gunstig af tegen de regio en voor wat betreft jongeren op gezond gewicht constateren we dat de integrale aanpak voor jongeren op gezond gewicht werkt. Het percentage kinderen op een gezond gewicht (dat in de voorgaande periode flink was gedaald) is vanaf schooljaar 2012/2013 tot 2016/2017 redelijk stabiel.
Gezonde leefstijl is nog niet voor iedereen vanzelfsprekend. We weten vanuit JOGG (Jongeren op Gezond gewicht) dat gezamenlijke inzet, niet alleen van inwoners zelf, maar ook van betrokkenen, professionals, organisaties en bedrijven nodig is. Deze gezamenlijke inzet, met name via Zwolle Gezonde Stad, moet er de komende jaren toe leiden dat de gezondheid van onze inwoners verbeterd. We hebben de afgelopen periode meer en beter inzicht in de gezondheidssituatie van onze inwoners gekregen en werken met de GGD aan wijk- en buurtgezondheidsprofielen die ons in staat stellen met onze inwoners het gesprek te hebben over hun gezondheid en het mogelijk maken gerichter in te zetten op het verbeteren daarvan.

Datum 25 april 2017

1.1. We bevorderen een gezonde leefstijl.
De ketenaanpak gezond gewicht bij kinderen en preventie middelengebruik door jongeren zetten we voort en breiden we uit tot ook andere leefstijlthema's en de doelgroep ouderen. In de nota is ook het stimuleren van integraal en planmatig werken aan gezonde leefstijl bij scholen, sportverenigingen en werkgevers opgenomen. En ook zullen we het belang van een gezonde leefstijl bij instellingen die werken met jeugd of met ouderen onder de aandacht brengen.
We hebben bij het bevorderen van een gezonde leefstijl extra aandacht voor de inwoners bij wie dat niet vanzelfsprekend is of meer moeite kost. Gezondheid wordt mede bepaald door leefstijlfactoren en door de sociale en fysieke omgeving waarin mensen leven. Bij het verkleinen van sociaal economische gezondheidsverschillen is aandacht voor beperktere gezondheidsvaardigheden van belang. Mensen met beperktere gezondheidsvaardigheden kunnen vaak informatie over hun gezondheid niet begrijpen en toepassen

1.2. We bevorderen de gezondheidsvaardigheden van onze inwoners.
Niet iedereen heeft dezelfde gezondheidsvaardigheden. Bij het verkleinen van sociaal economische gezondheidsverschillen is aandacht voor beperktere gezondheidsvaardigheden van belang. Mensen met beperktere gezondheidsvaardigheden kunnen vaak informatie over hun gezondheid niet begrijpen en toepassen. Om de gezondheid van inwoners met lagere gezondheidsvaardigheden te vergroten zullen we de bewustwording van het probleem van lage gezondheidsvaardigheden en laaggeletterdheid bij professionals, mantelzorgers en vrijwilligers vergroten en de signalering en doorgeleiding verbeteren. Hierbij zal vooral worden aangesloten bij de voor deze groepen bestaande scholingen en activiteiten.

1.3. We verbinden preventie, welzijn en zorg.
We continueren onze inspanningen voor en deelname aan netwerken preventie, welzijn en zorg en versterken de samenwerking met de diverse beleidsterreinen binnen de Gemeente Zwolle.
We zetten in op vroegsignalering en tijdige doorverwijziging t.a.v. eenzaamheid, dementie en leefstijlonderwerpen, we ondersteunen huisartsen en onderwijsinstellingen t.a.v. de gezondheid van jeugd, we ondersteunen ouderen die langere zelfstandig thuis wonen en we maken afspraken met zorgverzekeraar over inzet op grensvlak van preventie, welzijn en zorg.

1.4. We versterken de veerkracht van onze inwoners.
We zetten in op het versterken sociale netwerken en hebben aandacht voor de gezondheid van mantelzorgers.
Het project Vitaliteit en Veiligheid Thuis Zwolle wordt uitgevoerd. We laten inwoners actief mee denken over wat gezondheid en een gezonde leefstijl voor hen betekent zodat we onze activiteiten ook beter kunnen laten aansluiten bij wijk- of buurtbewoners.

1.5. We streven naar een gezonde fysieke leefomgeving.
Gezondheid wordt mede bepaald door de sociale en fysieke omgeving waarin mensen leven. Bij de inrichting van de fysieke leefomgeving houden we rekening met veiligheids-, en gezondheidsaspecten en levensloop-bestendigheid. Bij besluiten binnen de fysieke leefomgeving worden gezondheidsaspecten in de volle breedte aan de voorkant meegewogen waarbij de GGD ons adviseert. We willen voldoende bewegen voor de hand liggend maken. Met wijk- of buurtbewoners gaan we bespreken welke eventuele knelpunten zij ervaren en wat er voor nodig is om een gezonde leefstijl te hebben, bijvoorbeeld om dagelijks voldoende te bewegen, liefst in de wijk.

1.6. We werken integraal aan gezondheid.
We gaan de bewustwording bij andere beleidsdomeinen over hun bijdrage aan gezondheid vergroten, we zetten in op de beweging Zwolle Gezonde Stad, ontwikkelen wijkgezondheidsprofielen in samenwerking met de GGD en maken gezonde leefstijl onderdeel van de wijkopgaves.

1.7 De inzet op de genoemde speerpunten wordt voor het grootste deel gericht op buurt- en wijkniveau ingezet.
Door samenwerking op datagebied tussen GGD IJsselland en Gemeente Zwolle zullen we eind 2017 wijkgezondheidsprofielen hebben gemaakt die het ons mogelijk maken per wijk of, daar waar dat kan, z buurt te bepalen waar de grootste opgave ligt als het gaat om onze speerpunten, en waar we de doelgroep vinden.

Risico's
De beweging Zwolle Gezonde Stad is het resultaat van een jarenlange integrale en intersectorale samenwerking. Wij brengen vanuit de gemeente de uitvoering van ons preventiebeleid dat zich richt op gezonde leefstijl in en vragen van de direct betrokken partners (sommigen door ons gesubsidieerd) om vanuit de eigen organisatie expertise en waar mogelijk ook mankracht in te zetten. Als organisaties besluiten om niet meer mee te willen werken komen de resultaten onder druk te staan. Overigens heeft Zwolle Gezonde Stad onlangs de nota Zwolle Gezonde Stad 2017-2021 vastgesteld.

Financiën
Voor de uitvoering van deze nota is jaarlijks € 117.000 beschikbaar uit de middelen gezondheidsbeleid, als volgt in te zetten:

Zwolle Gezonde Stad programmamanagement	€ 25.000
Preventie ouderen en gezondheid	€ 37.000
Preventie middelengebruik jeugd	€ 20.000
Bevordering gezonde leefstijl	€ 10.000
Werkgevers/werknemers en gezonde leefstijl	€ 10.000
Lidmaatschap JOGG	€ 10.000
Monitoring e.d.	€ 5.000
Totaal	**€ 117.000**

Communicatie
Bij de totstandkoming van deze nota is een rondetafelconferentie georganiseerd waarbij over het thema gezondheid is gesproken met betrokken partijen, zowel professionals als vrijwilligers en inwoners. Daarnaast is advies gevraagd van de Jongerenraad, Participatieraad en Zwolle Gezonde Stad. De Jongerenraad heeft ons geadviseerd vooral de bestaande interventies voort te zetten. De Participatieraad heeft een uitgebreid advies uitgebracht dat we vrijwel geheel hebben overgenomen (bijlage). Een deel van de adviezen hebben betrekking op de uitvoering en nemen we dan ook mee bij het uitvoeringsplan. Het advies om Zwolle Gezonde Stad op de hele stad van toepassing te laten zijn hebben we niet overgenomen. Omdat we de gezondheidsverschillen willen verkleinen richten we ons juist op bepaalde wijken. Ook hebben we geen plannen een fonds voor ouderen, zoals het Jeugdsportfonds, op te richten om financiële bijdragen voor ouderen mogelijk te maken omdat we juist inzetten op dagelijkse beweegactiviteiten die niets of weinig kosten.

Datum 25 april 2017

De programmagroep van Zwolle Gezonde Stad heeft haar kennis en expertise over de JOGG-aanpak ingebracht en tevens vanuit de verschillende invalshoeken input geleverd voor de nota. De uitwerkingstrajecten van de visie van Zwolle Gezonde Stad en van deze nota worden zoveel mogelijk geïntegreerd.
Deze nota wordt zo breed mogelijk verspreid onder partners en allen die in het voortraject betrokken zijn geweest en wordt gepubliceerd op de gemeentelijke website.

Vervolg
Op basis van deze nota stelt het College in 2017 een uitvoeringsplan gezondheidsbeleid op voor 2017-2021. Op basis van de wijkgezondheidsprofielen die eind 2017 beschikbaar zullen zijn kunnen we gerichter het gesprek met onze inwoners voeren over gezondheid in hun wijk en onze inzet beter toespitsen op de verschillende doelgroepen.

Openbaarheid
Deze nota is openbaar.

Burgemeester en Wethouders van Zwolle,

de heer drs. H.J. Meijer, burgemeester

mevrouw mr. I. Geveke, secretaris

Zwolle

Jaargang

Kenmerk 35582

Onderwerp Gezondheidsbeleid 2017-2021 (19.50 – 21.05 uur)

De raad van de gemeente Zwolle;

Gelezen het voorstel van burgemeesters en wethouders, d.d. 19-09-2017

besluit:

Aldus besloten in de openbare vergadering van 6 november 2017,

de voorzitter,

de griffier,

Participatieraad Zwolle

Aan het College van burgemeester en wethouders
van de gemeente Zwolle
Postbus 10007
8000 GA Zwolle

Zwolle, 8 mei 2017

Onderwerp: Advies Participatieraad Lokaal gezondheidsbeleid
"Samen naar een gezonder Zwolle"

Geacht College,

U heeft ons gevraagd advies uit te brengen over de Nota Samen naar een gezonder Zwolle. Aan dat verzoek voldoen wij graag.

Allereerst willen we u bedanken voor de intensieve wijze waarop u de Participatieraad heeft betrokken in het voortraject. We zijn uitgenodigd voor de kick off bijeenkomst, hebben een presentatie gehad in onze vergadering van december 2016 en hebben in januari 2017 in kleiner verband met mevrouw Slagman en mevrouw Schoot Uiterkamp verder gesproken aan de hand van enkele dilemma's.

We beginnen ons advies met enkele algemene opmerkingen. Daarna gaan we per bladzijde op de inhoud van de nota in.

We vinden het positief dat u lokaal gezondheidsbeleid niet als een op zichzelf staand onderwerp benadert, maar dit plaatst in een maatschappelijke context.
Het is daarbij een beknopt en over het algemeen goed leesbaar stuk geworden. We vinden dat u een prettige (online) vorm gevonden heeft voor de nota. Wie enkel geïnteresseerd is in de kernboodschap leest de hoofdtekst, de lezer die extra informatie wil, wordt door middel van doorklikken op zijn of haar wenken bediend.

We missen in het stuk een terugblik op de resultaten vanuit het vorige beleid. Wat heeft het opgeleverd? Wat waren concrete doelstellingen en in hoeverre zijn deze al dan niet gerealiseerd?

In de huidige nota vinden we de doelstellingen onvoldoende concreet benoemd. Vaak worden intenties aangeduid met de term doelstellingen. We adviseren u de doelen concreter te maken.

Specifieke opmerkingen
Op bladzijde 3 lezen we dat u binnen het netwerk Zwolle Gezonde Stad actief inzet op het bevorderen van een gezonde leefstijl en leefomgeving van de inwoners van Zwolle. Het netwerk is nu beperkt tot de wijken Holtenbroek, Diezerpoort, Aa-landen, Zwolle-Zuid en Pierik. We adviseren u dit netwerk zo snel mogelijk uit te breiden over de totale stad.

Het verheugd ons te lezen dat u preventie en zorg beter op elkaar gaat afstemmen. We vinden dit een waardevol uitgangspunt.

We maken een kleine opmerking over het gebruik van de termen asielzoekers en statushouders op bladzijde 3. Asielzoekers zijn woonachtig in een asielzoekerscentrum. Omdat er in Zwolle geen asielzoekerscentrum

is, kent Zwolle alleen statushouders. We adviseren u op deze bladzijde de term Zwollenaren met een niet-Westerse achtergrond te gebruiken.

De visie van Huber op gezondheid (bladzijde 4) die u kiest, vinden wij een goed uitgangspunt voor de nota. Gezondheid is niet de afwezigheid van ziekte maar het vermogen om je aan te passen en je eigen regie te voeren in het licht van de sociale, fysieke en emotionele uitdagingen van het leven.
De andere aspecten van gezondheid van Huber komen in de uitwerking onvoldoende terug. Een voorbeeld daarvan is eenzaamheid, terwijl uit onderzoek bekend is hoe groot het effect daarvan is op gezondheid en welbevinden.

We onderschrijven het feit dat er in de nota veel aandacht is voor het verkleinen van sociaaleconomische gezondheidsverschillen. Graag lazen we in de nota meer over hoe u die verschillen wilt gaan verkleinen.

De speerpunten in het beleid die u op pagina 4 noemt, beoordelen we als prima.

Bij speerpunt 1 (het bevorderen van een gezonde leefstijl) adviseren we, naast instellingen voor ouderen, ook instellingen voor mensen met een verstandelijke beperking en inwoners van GGZ-instellingen te betrekken. Ook voor hen is voldoende bewegen, gezonde voeding en verantwoord alcoholgebruik niet vanzelfsprekend maar wel van vitaal belang.

Er is naar ons idee nog een slag te maken door in te zetten op het gebruik van bestaande voorzieningen in de wijk, bijvoorbeeld een beweegtuin.

Bij speerpunt 2 (het bevorderen van de gezondheidsvaardigheden van de inwoners van Zwolle) adviseren we u ook een budget beschikbaar te stellen waaruit individuele financiële bijdragen voor (het bewegen van) ouderen betaald kunnen worden. Dit naar analogie van het Jeugdsportfonds.

De gemeente Zwolle werkt momenteel aan de doorontwikkeling dagbesteding. We adviseren u, vanuit integraal beleid, ook te kijken hoe u bewegen bij dagopvang en dagbehandeling een betere positie kunt geven.

In ons uitgebrachte advies over het Actieplan Versimpelen merkten we op dat de communicatie van de gemeente Zwolle richting haar inwoners vooral schriftelijk is. We zien dat in deze nota opnieuw terug. We adviseren u een breder palet aan communicatiemiddelen in te zetten. Temeer omdat voorlichting vaak een belangrijk onderdeel is bij het verkleinen van gezondheidsverschillen.
Een groot deel van de Zwollenaren met een niet-Westerse achtergrond is de Nederlandse taal (nog) onvoldoende machtig om uw brieven te kunnen lezen.

We adviseren u in uw beleid aandacht te hebben voor het culturele aspect van waaruit mensen iets doen en daarbij aan te sluiten. In sommige culturen is het bijvoorbeeld *not done* om als vrouw slank te zijn of veel te bewegen. Bij andere culturen bestaat er meer aanleg voor bijvoorbeeld diabetes vanuit eetgewoonten en leefstijl.

Is er binnen reguliere sportverenigingen voldoende aandacht voor sporten en bewegen door chronisch zieken en gehandicapten?

Bij speerpunt 3 (het verbinden van preventie, welzijn en zorg) adviseren we u om ook bij het verstrekken van WMO-voorzieningen het aspect sport en bewegen te betrekken. Het verstrekken van een driewieler aan iemand met een evenwichtsstoornis kan voor hem of haar het verschil zijn tussen ‘niets doen’ of bewegen. We horen nog wel eens dat er ‘moeilijk’ wordt het gedaan bij het verstrekken van deze of andere voorzieningen.

We maken in dit verband graag een opmerking over de vaccinatie van allochtone kinderen. Statushouders zijn niet zelden het vaccinatieboekje kwijt geraakt. Het is van belang de vaccinatie van kinderen van statushouders die later Nederland binnen komen zorgvuldig uit te voeren zodat het niet tot dubbelingen in vaccinaties leidt. We vragen u aandacht voor het goed afstemmen van het Nederlandse vaccinatieprogramma op dat van het land van herkomst.

Ook bij dit, op zich goede, speerpunt missen we antwoorden op vragen als: Wat gaan we doen? Hoe gaan we dat doen? Op welke termijn en met wie?

Bij speerpunt 4 (inzetten op veerkracht van onze inwoners) adviseren we u, vanuit de wijk, meer in te zetten op het bereiken van mensen met een lichamelijke of verstandelijke beperking en GGZ-cliënten. Hierbij denken we aan laagdrempelig bewegen middels wandelen of fietsen. We vinden het belangrijk dat professionals zich ervan bewust zijn dat het belangrijk is om te bewegen.

Ook bij dit speerpunt adviseren we u de doelen concreter te omschrijven: Wat wilt u bereiken, hoe en binnen welke termijn? Dit geldt eveneens voor de doelen bij de speerpunten 5 en 6.

Zijn bij de derde doelstelling (het implementeren van het programma Vitaliteit en Veiligheid voor Senioren, VVVS) ook het COSBO, het Rode Kruis en eventueel andere vrijwilligersorganisaties betrokken? Wat houdt VVVS in Zwolle in?

Bij speerpunt 5 (inzetten op een gezonde fysieke leefomgeving) hebben we twee vragen:

- Bij dit speerpunt is de samenwerking tussen de verschillende gemeentelijke afdelingen cruciaal. Hoe is daarbij de samenwerking met de gemeentelijke afdeling Bouwen en Wonen vorm gegeven?
- Wie neemt het initiatief bij het inrichten van de directe leefomgeving? Hoe worden de diverse belanghebbende afdelingen betrokken?

We adviseren u, naast dat vastgelegd is hoe de GGD adviseert binnen de besluitvorming over omgevingswet en omgevingsvisie, ook andere organisaties zoals bijvoorbeeld het Platform Toegankelijk Zwolle te noemen en te betrekken.

Bij speerpunt 6 (werken aan gezondheid doen we samen en integraal) adviseren we u de beweging Zwolle Gezonde Stad nog meer te promoten. We zijn enthousiast over deze beweging waaraan zowel publieke als private partijen een bijdrage leveren.

We adviseren u bij de uitvoering van het beleid ook het Cluster GGZ, de mantelzorgadviesraad, het COSBO en andere organisaties te betrekken.

Afsluitend geven we u in overweging binnen de gemeentelijke collectieve zorgverzekering meer in te zetten op preventie en op beweging.

Mocht dit advies u aanleiding geven tot vragen, dan zijn wij graag bereid hierop een toelichting te geven.

Hoogachtend,

Mevrouw Rabia Madarun

Voorzitter Participatieraad Zwolle

vitamine z

Zwolle

Samen naar een gezonder Zwolle

Gezondheidsbeleid 2017 - 2021

1. Samen naar een gezonder Zwolle 3

2. Samen verder bouwen 5

3. Visie 9

4. Speerpunten 11

4.1 We zetten actief in op het bevorderen van een gezonde leefstijl 12

4.2 We bevorderen de gezondheidsvaardigheden van onze inwoners 14

4.3 We richten ons op het verbinden van preventie, welzijn en zorg 16

4.4 We zetten in op de veerkracht van onze inwoners 17

4.5 We zetten in op een gezonde fysieke leefomgeving 20

4.6 Werken aan gezondheid doen we samen en integraal 22

1. Samen naar een gezonder Zwolle

Vraag aan iemand wat hij of zij in dit leven echt belangrijk vindt, en de kans is groot dat het antwoord luidt: gezondheid. En met gezondheid bedoelen mensen méér dan alleen maar niet-ziek zijn. Gezondheid is ook op een prettige manier kunnen leven, je fit en gelukkig voelen, kunnen doen wat je wilt: voor jezelf en voor anderen. Gezondheid als een positieve impuls voor je leven.

Gezonder leven willen we allemaal wel. Al wil dat niet zeggen dat dat altijd makkelijk is. Bijvoorbeeld wanneer je wilt stoppen met roken terwijl je omgeving wel rookt. Dit vraagt veel doorzettingsvermogen. Zelf heb ik ook zelf ervaren hoe groot de sociale druk is en hoe lastig het dan is om gezonde keuzes te maken toen ik meedeed met Ik Pas (veertig dagen geen alcohol drinken). Voor de individuele mens is gezondheid belangrijk, maar ook voor de samenleving als geheel. Gezonde en fitte mensen kunnen goed deelnemen aan het arbeidsproces, doen vrijwilligerswerk of helpen als mantelzorger hun naasten en dierbaren.
En andersom heeft dat ook een effect; mee kunnen doen in de samenleving heeft ook een positief effect op de gezondheid van het individu.

Daarom is het bevorderen van de gezondheid van onze inwoners een belangrijke taak voor ons. We hebben daarbij specifiek aandacht voor groepen die om wat voor reden dan ook kwetsbaar zijn en voor wie een goede gezondheid niet vanzelfsprekend is.

Gelukkig werken we in Zwolle hier al jaren met veel partijen aan, onder andere in het netwerk Zwolle Gezonde Stad. De afgelopen jaren heeft dit samenwerkingsverband zich al ruimschoots bewezen en zijn er mooie resultaten geboekt. Hierop willen we voortbouwen.
Zwolle Gezonde Stad is een merk dat niet meer weg te denken is.
We willen aan deze samenwerking nog meer bekendheid geven zodat steeds meer Zwolse partijen aanhaken. Niet voor niets heet deze nota over gezondheidsbeleid Samen naar een gezonder Zwolle.

Verder zijn er veel nieuwe ontwikkelingen die kansen bieden.
We weten bijvoorbeeld steeds beter dat niet alleen de levensstijl (voeding, bewegen) grote invloed heeft op de gezondheid, maar ook de fysieke en sociale omgeving (woning, buurtkwaliteit, verkeer, milieu) waarin mensen zich bevinden.
In de Omgevingsvisie, die momenteel wordt ontwikkeld, is het thema gezondheid daarom een van de pijlers voor de toekomstige inrichting en ontwikkeling van onze stad.

Ook weten we, dankzij uitgebreid onderzoek en de analyse van grote hoeveelheden data, steeds beter welke factoren van invloed zijn op de gezondheid en het welzijn van onze inwoners. Denk bijvoorbeeld aan de Jongerenindex die vorig jaar is gelanceerd of het uitgebreide Buurt voor Buurt-onderzoek. Mede op basis van deze groeiende kennis en toenemend inzicht kunnen we nog doelgerichter samenwerken aan een gezonder Zwolle.

Ed Anker,
Wethouder Gezondheid

Achtergrond

Gemeenten hebben vanuit de Wet publieke gezondheid de verantwoordelijkheid om gezondheidsbeschermende en gezondheidsbevorderende maatregelen voor hun inwoners te nemen en om ziekten te voorkomen en vroegtijdig op te sporen. Daarnaast zijn er beleidskaders vanuit het ministerie van VWS bij het opstellen van hun gezondheidsbeleid. Zo stelt het ministerie van VWS elke vier jaar de landelijke prioriteiten voor collectieve preventie vast. Naar aanleiding hiervan stellen gemeenten ook elke vier jaar hun actiepunten voor lokaal gezondheidsbeleid vast in een gemeentelijke nota.

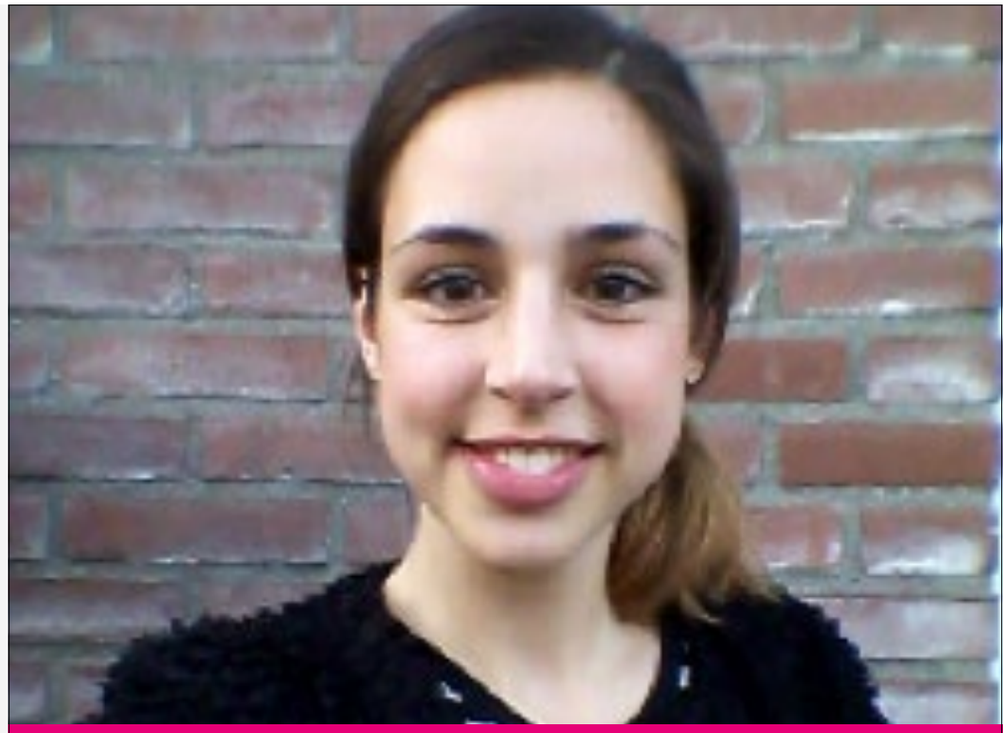
2. Samen verder bouwen

In Zwolle zetten we al jaren actief in op het bevorderen van een gezonde leefstijl en leefomgeving van onze inwoners. Dit doen we vooral binnen 'Zwolle Gezonde Stad'.

Dit netwerk is in 2007 gestart als leefstijlprogramma onder de naam 'Samen Gezond' in de wijken Holtenbroek en Diezerpoort en richtte zich in eerste instantie op het voorkomen van overgewicht bij kinderen. Sinds 2010 werkt Zwolle, als eerste Jongeren Op Gezond Gewicht (JOGG) stad van Nederland, aan een integrale aanpak van overgewicht onder 0-19 jarigen uit met name dezelfde wijken.
Dit gebeurt via het bevorderen van een gezonde leefstijl (gezonde voeding en voldoende bewegen), een gezonde sociale en fysieke omgeving en een goede verbinding tussen preventie en zorg.

Sinds 2014 richt Zwolle Gezonde Stad zich ook op senioren en is de aanpak uitgebreid naar de Aa-landen, Zwolle-Zuid en de Pierik. Aan de thema's gezonde voeding en voldoende bewegen is ook verantwoord alcoholgebruik toegevoegd.

De afgelopen jaren hebben we onze inspanningen op gezondheidsgebied gericht op de thema's preventief ouderengezondheidsbeleid, verantwoord alcoholgebruik, gezond gewicht, sport en bewegen in de buurt en verbeteren van inzicht in de gezondheidssituatie van onze inwoners. We hebben gezien dat de integrale aanpak voor jongeren op gezond gewicht werkt. Het percentage kinderen op een gezond ge-

Jet: voeding- en gedragscoach bij LEFF

"Helaas ligt er een groot taboe op kinderen en volwassenen die boven een gezond gewicht zitten. Bij LEFF, dat uitgevoerd wordt door Travers Welzijn en SportService Zwolle, leren kinderen en hun ouders meer over voeding, bewegen en een gezonde leefstijl. Ze krijgen laagdrempelige, professionele begeleiding en leren op een positieve manier over zichzelf te praten, naar zichzelf te kijken en regie te nemen over hun leefstijl. Bij LEFF worden ze fitter, gezonder en blijer!"

wicht (dat in de voorgaande periode flink was gedaald) is vanaf schooljaar 2012/2013 tot 2016/2017 redelijk stabiel. Onze inspanningen zijn erop gericht dit zo te houden.

De destijds gestelde doelen voor signalering en ondersteuning op het gebied van mantelzorg en ouderenmishandeling zijn bereikt. De activering en ondersteuning van ouderen is ingebed in de wijkstructuur. We hebben gezien dat professionals zich meer bewust zijn van het belang van bewegen voor ouderen. We zien dat het aantal ouderen (75+) dat voldoet aan de landelijke beweegnorm is gestegen van 57 naar 63 procent.

Voldoende bewegen is belangrijk voor al onze inwoners. We blijven ons dan ook hiervoor inzetten, met name voor die groepen waarvoor dat niet vanzelfsprekend is.

De huidige cijfers van alcoholgebruik zijn niet te vergelijken met de vorige meting omdat de jeugdgezondheidszorg nu op een ander moment en op een andere wijze monitort. Wel kunnen we de Zwolse cijfers vergelijken met de regio. Daaruit blijkt dat Zwolse jongeren gunstig afsteken. In de hele regio is de leeftijd waarop wordt begonnen met het drinken van alcohol van 14,4 jaar in 2007 verschoven naar 15,2 jaar in 2015. Het aantal jongeren onder de 18 dat alcohol drinkt, is nog steeds aanzienlijk en de mogelijke schade groot. Alle reden om ook hier de komende jaren op te blijven inzetten.

Zwolle Gezonde Stad is inmiddels geen programma meer, maar een netwerk van diverse publieke en private partijen in de stad.

Henriëtte: Welzijn op Recept

Henriëtte: “Ik zat zes jaar ziek thuis toen de huisarts me wees op Welzijn op Recept van WijZ. Ik was niet eenzaam ofzo, maar had behoefte om iets te betekenen voor anderen. Bij WijZ begrepen ze dat en zagen ze mijn mogelijkheden. Dankzij Welzijn op Recept werk ik nu als gastvrouw in het Cultuurhuis in Stadshagen en bij IJsselheem in Werkeren. Eigenlijk is het de omgekeerde wereld: ik kwam zelf voor hulp en de oplossing is dat ik anderen help. Een oplossing die me veel nieuwe energie geeft!”

Samen maken zij zich sterk om een goede gezondheid mogelijk te maken voor de Zwolse inwoners.
Naast een netwerk is Zwolle Gezonde Stad ook een beweging geworden. Hoe meer partijen hierbij aanhaken, hoe groter het effect zal zijn.

Het uitvoeringsprogramma van het lokaal gezondheidsbeleid voor de komende vier jaar zal in samenspraak met het netwerk Zwolle Gezonde Stad tot stand komen en uitgevoerd worden. Op deze manier werken we op een programmatische en gedegen manier aan gezondheid.

GGD

Op het gebied van gezondheid is de GGD onze vertrouwde adviseur. GGD IJsselland adviseert onze gemeente over lokaal gezondheidsbeleid en voert activiteiten uit ter bevordering van de gezondheid van de samenleving en het voorkomen van ziekten bij met name kwetsbare groepen, zoals kinderen, jongeren, ouderen en asielzoekers.

Samen met de GGD hebben we wijkgezondheidsprofielen ontwikkeld die ons inzicht bieden in de gezondheidssituatie van onze inwoners per wijk. Eind 2017 hopen we deze zelfs op buurtniveau te hebben, zodat we gericht het gesprek kunnen aangaan met buurtbewoners en professionals over wat er nodig is in de wijk om de gezondheid van de bewoners te verbeteren. De komende vier jaar willen we deze samenwerking continueren en verder intensiveren.

Wijkgericht werken

In Zwolle is wijkgericht werken al vele jaren het uitgangspunt. Door wijkgericht te werken kunnen we activiteiten en voorzieningen zo dicht mogelijk bij inwoners organiseren. Veel activiteiten voor inwoners spelen zich immers af in hun directe omgeving. Denk aan bijvoorbeeld de sportverenigingen en kinderen die in de buurt naar school gaan. De komende vier jaar gaan we nog effectiever inzetten op wijkgericht werken. Door beter gebruik te maken van wijkinformatie en door verschillende data bijeen te brengen, kunnen we onze activiteiten gerichter inzetten en maatwerk leveren voor verschillende doelgroepen.

3. Visie

De visie van Zwolle is:

We willen dat inwoners van onze stad voldoende gezond zijn, zodat zij naar vermogen kunnen meedoen. Gezondheid bevorderen we samen, dat wil zeggen met lokale partners in de stad, integraal binnen de gemeentelijke organisatie en waar mogelijk in samenspraak met inwoners. Hierbij hebben we speciaal oog voor het verkleinen van gezondheidsachterstanden.

Gezondheid is belangrijk voor mensen om deel te kunnen nemen aan de samenleving. Een betere gezondheid maakt dat mensen beter kunnen meedoen. Andersom geldt ook dat participatie leidt tot een betere gezondheid.
We kijken de laatste jaren anders tegen gezondheid aan. Waar voorheen gezondheid werd gedefinieerd als de afwezigheid van ziekte, wordt het nu gezien als het vermogen om je aan te passen en je eigen regie te voeren, in het licht van de sociale, fysieke en emotionele uitdagingen van het leven (Huber 2011).

Gezondheid wordt niet alleen bepaald door leefstijlgedrag zoals voeding en bewegen, maar ook door de fysieke en sociale omgeving waarin mensen zich bevinden. Bij fysieke omgeving gaat het bijvoorbeeld om huisvesting, voorzieningen en de infrastructuur voor verkeer en vervoer. Zo voelen mensen zich bijvoorbeeld prettiger in een groene omgeving en wordt de fiets makkelijker gepakt als routes

veilig zijn. De sociale omgeving zijn de mensen om je heen; je familie, buren, vrienden. Deze mensen hebben invloed op bijvoorbeeld de sociale norm die er is ten aanzien van leefstijlgedrag en of iemand sociale steun ervaart.

Doordat gezondheid door zoveel factoren wordt bepaald, is het van belang om gezondheid met een breed spectrum aan partijen te bevorderen. Zowel binnen de gemeente als bij de lokale samenwerkingspartners vraagt dit om een multidisciplinaire en integrale aanpak. Dit betekent dat we inzetten op een mix van interventies en activiteiten op verschillende vindplaatsen (in de wijk, op het werk, op school en in de zorg) en dat we dit doen samen met een mix aan partijen die direct en indirect betrokken zijn bij gezondheid.

We worden gemiddeld steeds ouder en ons leven telt steeds meer gezonde jaren. Alleen is die goede gezondheid niet gelijk verdeeld over de Nederlandse bevolking. Mensen met lagere inkomens en een lagere opleiding leven gemiddeld 6 jaar korter en 19 jaar minder in goed ervaren gezondheid dan mensen met een hoge opleiding. Dit noemen we sociaal economische gezondheidsverschillen.

Mensen met een lagere opleiding leven vaker in minder goede omstandigheden. Zo hebben ze minder te besteden en wonen ze vaker in minder aantrekkelijke wijken. Deze omstandigheden vergroten de verschillen in gezondheid tussen hoog- en laag opgeleiden. Omdat we vinden dat iedereen kans op een goede gezondheid verdient, gaan we in Zwolle specifiek aandacht besteden aan het verkleinen van deze sociaal economische gezondheidsverschillen.

Jan (81 jaar): SportService Zwolle

"Ik ben jaren ziek geweest. Om weer fit te worden doe ik via SportService Zwolle mee met het seniorenaanbod van de Verbinding in Stadshagen. Zo zet ik mijn spieren weer aan het werk en word ik weer fitter. Daarnaast vind ik het fijn om onder de mensen te zijn."

4. Speerpunten

De speerpunten van de gemeente Zwolle zijn:

4.1 We zetten actief in op het bevorderen van een gezonde leefstijl

4.2 We bevorderen de gezondheidsvaardigheden van onze inwoners

4.3 We richten ons op het verbinden van preventie, welzijn en zorg

4.4 We zetten in op de veerkracht van onze inwoners

4.5 We zetten in op een gezonde fysieke leefomgeving

4.6 Werken aan gezondheid doen we samen en integraal

In de volgende teksten worden de speerpunten toegelicht en wordt beschreven hoe we de komende jaren hierop willen inzetten. Ook wordt per speerpunt een aantal doelen beschreven. De doelstellingen geven aan wat we over vier jaar bereikt willen hebben.

4.1 We zetten actief in op het bevorderen van een gezonde leefstijl

De meeste gezondheidswinst is nog steeds te behalen op gebied van roken, overmatig alcoholgebruik, (ernstig) overgewicht, te weinig bewegen, depressie en diabetes. In Zwolle kiezen we expliciet voor vier leefstijlthema's: overgewicht, bewegen, voeding en alcoholgebruik. Deze thema's liggen in lijn met de inzet van de afgelopen jaren en worden dus gecontinueerd.

Inwoners weten zelf wat zij belangrijk vinden als het gaat over hun gezondheid en maken zelf de keus wat zij willen doen aan hun leefstijl. We beogen de gezonde keus makkelijk te maken en mensen hiervoor de benodigde kennis en vaardigheden aan te reiken.

Hoe doen we dat?

Om een gezonde leefstijl te bevorderen, zetten we breed in. We stimuleren scholen om integraal en planmatig te werken aan gezondheidsbevordering. Ook motiveren we (sport)verenigingen te investeren in gezondheid. We stimuleren bedrijven om te werken aan de gezondheid van hun medewerkers. Daarnaast richten we ons op gezond werkgeverschap binnen de gemeentelijke organisatie.

We vergroten de bewustwording van het belang van voldoende bewegen, gezonde voeding en verantwoord alcoholgebruik bij instellingen voor ouderen en geestelijke gezondheidszorg. Het Sociaal wijkteam vergroot haar kennis over leefstijl (specifiek voeding, bewegen en opvoeding) en maakt dit onderwerp bespreekbaar tijdens de contacten die zij heeft met inwoners. Zo nodig kan het wijkteam verwijzen naar passend aanbod.

We zetten extra in op een ketenaanpak van gezond gewicht bij kinderen. Hierin betrekken we diverse partijen zoals de jeugdgezondheidszorg, huisartsen, verloskundigen en het ziekenhuis om afspraken te maken over de signalering van (ernstig) overgewicht en het realiseren van passend aanbod.

We richten ons ook op de preventie van middelengebruik door jongeren. We continueren de educatie op scholen en maken afspraken met de horeca. Ook continueren we de leeftijdshandhaving die voortvloeit uit de nieuwe drank- en horecawet. We haken aan bij landelijke campagnes zoals 'Stoptober' en 'IkPas'. Tot slot bevorderen we een actieve leefstijl en voldoende beweging en richten ons daarbij specifiek op mensen met een laag opleidingsniveau.

Hierbij stellen we de volgende doelen:

We zetten in op het gelijk blijven of - indien wijken onder het gemiddelde scoren – verbeteren als het gaat om:

- Alcohol- en middelengebruik bij jongeren
- Overgewicht bij kinderen en jongeren
- Beweeggedrag bij kinderen en jongeren
- Ontbijtgedrag van jongeren
- Overgewicht bij volwassenen/ouderen
- Beweeggedrag bij volwassenen/ouderen

Marion (81 jaar): WijZ

"Bewegen is altijd een belangrijke factor in mijn leven geweest. Ik was docent op een school voor meervoudige gehandicapte kinderen, waarbij ik voortdurend moest helpen en bezig was met verplaatsen en sjouwen. Nu zijn mijn dagen gevuld met gym, (dynamic) tennis, fietsen en wandelen. Als vrijwilligster van WijZ ben ik ook betrokken bij 'Fiets en Geniet' en wandelen in groepsverband. Dat draagt bij aan mijn gezondheid en zo blijf ik ook sociaal in beweging."

4.2 We bevorderen de gezondheidsvaardigheden van onze inwoners

Ruim 25% van de Nederlandse bevolking heeft beperkte gezondheidsvaardigheden. Dit betekent dat zij meer moeite hebben met het vinden van de weg in de zorg, het zoeken van de juiste informatie op internet, het begrijpen van schriftelijke informatie zoals brieven, formulieren en bijsluiters en het voeren van gesprekken met zorgverleners.

Ook het begrijpen van de negatieve effecten van roken of overgewicht en daarmee de noodzaak om er iets aan te doen kan voor deze groep lastig zijn. Vaak heeft men moeite met eigen doelen stellen, het leven (re)organiseren en met zelfmanagement.

Onderdeel van lage gezondheidsvaardigheden is laaggeletterdheid. Dit betekent dat mensen moeite hebben met lezen en schrijven. Eén op de negen mensen in Nederland is laaggeletterd.

Het hebben van beperkte gezondheidsvaardigheden vormt een belangrijke verklaring voor gezondheidsachterstanden. We vinden het daarom belangrijk om gezondheidsvaardigheden te stimuleren, zodat ook voor dit grote deel van de bevolking het gezondheidsperspectief beter wordt.

Hoe doen we dat?

We vergroten de bewustwording van het probleem van lage gezondheidsvaardigheden en laaggeletterdheid bij professionals,

mantelzorgers en vrijwilligers. We doen dit in een breed veld van onder meer Zwolse samenwerkingspartners, het Sociaal wijkteam, de Stadkamer en de kerken. Samen willen we de signalering van beperkte gezondheidsvaardigheden door professionals en vrijwilligers verbeteren en hen handvatten bieden om mensen naar de juiste plek toe te leiden, zodat gezondheidsvaardigheden bij verschillende doelgroepen worden versterkt.

Verder verbeteren we gezondheidsvaardigheden door in bestaande scholingen - zoals taalscholing, inburgering of schuldhulpverleningscursussen - aandacht te besteden aan gezondheid.

Tot slot maken we alle gemeentelijke informatie en communicatie-uitingen over gezondheid begrijpelijk en toegankelijk voor al onze inwoners, dus ook voor mensen die laaggeletterd zijn.

Hierbij stellen we de volgende doelen:

- We brengen de verschillende groepen mensen met beperkte gezondheidsvaardigheden in kaart en gaan na hoe wij hen kunnen bereiken.
- We zoeken de samenwerking met het beleidsterrein laaggeletterdheid en komen tot een gezamenlijke doelstelling.
- We stellen laaggeletterdheid aan de orde binnen de keten van preventie tot zorg en vragen aandacht voor de signalering, bewustwording, het bespreekbaar maken en verwijzing.

4.3 We richten ons op het verbinden van preventie, welzijn en zorg

Veel vragen komen onnodig terecht in de gezondheidszorg, terwijl ze hun oorsprong hebben in problemen in de opvoeding, op het werk, op school in de relatie of in de woonomgeving.

Vanuit deze gedachte vindt een verschuiving plaats binnen de aanpak van gezondheidsproblemen. Er wordt beter gekeken naar de daadwerkelijke oorzaken en/of belemmeringen die een oplossing in de weg staan. Er wordt meer in de breedte gekeken naar de klacht en ook de context wordt betrokken. Dit kan betekenen dat interventies die niet gericht zijn op gezondheid passender zijn. Bijvoorbeeld in het geval van overgewicht kan het zijn dat niet het gewicht centraal staat, maar dat eerst ingezet wordt op het opheffen van schulden of het verbeteren van de gezinssituatie. Wanneer in een zo vroeg mogelijk stadium de juiste preventie op maat wordt geboden, kan zorg verminderd worden.

Om deze beweging in gang te zetten, is het nodig dat er meer aansluiting komt tussen preventie, welzijn en zorg. Dit betekent concreet dat er verbinding ontstaat tussen eerstelijnszorg, GGD, welzijnsorganisaties, sportaanbieders, scholen, ouderenzorg, informele zorg, gemeente en zorgverzekeraars.

Hoe doen we dat?

In Zwolle zijn al stappen gezet om deze verbindingen tot stand te brengen. We continueren binnen Zwolle Gezonde Stad de diverse netwerken die er zijn om de werelden van preventie, welzijn en zorg

bij elkaar te brengen. Ook binnen de gemeente zoeken we afstemming met de aanpalende beleidsdomeinen, zoals jeugd, ouderen en Wmo. We zetten in op vroegsignalering en tijdige doorverwijzing, bijvoorbeeld ten aanzien van eenzaamheid, dementie en leefstijlonderwerpen. Ten aanzien van jeugd werken we in dit kader aan ondersteuning van huisartsen en onderwijsinstellingen. We ondersteunen de groeiende groep ouderen die langer zelfstandig thuis blijft wonen. We maken afspraken met partijen zoals de zorgverzekeraar over inzet op het grensvlak van preventie, welzijn en zorg.

Hierbij stellen we de volgende doelen:

- We zorgen ervoor dat alle relevante partijen aangehaakt zijn bij Zwolle Gezonde Stad.
- We stimuleren organisaties hun aanbod op elkaar af te stemmen, zodat er een sluitende keten ontstaat.
- Er zijn afspraken met de zorgverzekeraar over aansluiting preventie/ zorg.

Emirhan: Sutu

Jongeren in Holtenbroek hebben statiegeldflessen verzameld en zo hun steentje bijgedragen aan de komst van de Sutu, een interactieve voetbalmuur. Emirhan, één van de kartrekkers: “Het is een project dat door Zwolle wordt gestimuleerd, maar als je er dan zelf iets aan kan bijdragen, is dat natuurlijk helemaal mooi.” De andere financiers van de Sutu zijn de partners binnen het samenwerkingsverband Zwolle Gezonde Stad: Rabobank, Deltion College, Novon, Hogeschool Windesheim en gemeente Zwolle.

4.4 We zetten in op de veerkracht van onze inwoners

De nieuwe definitie van gezondheid benadrukt de kracht van mensen en legt minder focus op de afwezigheid van ziekte. Het formuleert gezondheid in termen van veerkracht, functioneren en participatie. Dit vraagt om een andere benadering, namelijk een die gericht is op gezondheidspromotie in plaats van op ziektepreventie.

Naast het stimuleren van een gezonde leefstijl, zetten we ook in op een betekenisvol bestaan en het hebben van een goed sociaal netwerk. We willen mensen stimuleren regie te nemen over hun eigen leven en deel te nemen aan de samenleving. Dit vergroot de veerkracht van mensen. De overheid heeft hierin een voorwaarde scheppende rol, met name gericht op kwetsbare groepen.

Hoe doen we dat?

Meerdere beleidsterreinen binnen de gemeente Zwolle stimuleren maatschappelijke participatie, eigen regie en zelfredzaamheid. Vanuit het beleidsdomein gezondheid doen we dit door inwoners actief mee te laten denken over het gezondheidsbeleid en de daaruit voortkomende activiteiten. We gaan hiervoor met inwoners in gesprek. Ook vragen we professionals, mantelzorgers en vrijwilligers na te gaan waar de behoefte en motivatie van inwoners ligt om te werken aan hun veerkracht.
We zetten in op het versterken van sociale netwerken van mensen. Binnen sociale netwerken kunnen mensen elkaar ondersteunen, samen oplossingen voor problemen bedenken en kan eenzaamheid

worden voorkomen. Het bevordert de gezondheid van mensen en daarmee de maatschappelijke participatie.
Voor senioren implementeren we de komende jaren het project Vitaal & Veilig Thuis Zwolle voor senioren. Dit project is er op gericht om ouder wordende inwoners te ondersteunen bij het langer thuis wonen en onveiligheid, maar ook eenzaamheid te signaleren.

Hierbij stellen we de volgende doelen:

- In vier buurten van wijken met een relatief lage sociaal economische status (lage SES-wijken) is met inwoners gesproken over wat gezondheid voor hen betekent en waar aangrijpingspunten liggen voor verbetering. Vervolgens geven we hier samen vorm aan.
- We stimuleren huisartsen om te verwijzen naar preventie- en welzijnsactiviteiten zoals Welzijn op Recept, in plaats van verwijzing naar zorg.
- We implementeren het programma Vitaal & Veilig Thuis Zwolle voor senioren. Jaarlijks wordt dit in één wijk van Zwolle uitgevoerd.

Marloes: Vitaal & Veilig Thuis Zwolle

Marloes, projectleider Vitaal & Veilig Thuis: "Inwoners die meedoen aan ons project brengen samen met een vrijwilliger hun thuissituatie in kaart. Ze krijgen advies over veilig wonen, brand- en inbraakpreventie, bewegen en valpreventie. Er wordt besproken of de inwoner zich goed kan redden. Zo nodig brengen we ze in contact met de thuiszorg, politie, brandweer, Sociaal wijkteam of organisaties die sport- of beweegactiviteiten aanbieden. Hierdoor hopen we dat inwoners zich zo lang mogelijk vitaal voelen en op een prettige en veilige manier thuis kunnen blijven wonen."

4.5 We zetten in op een gezonde fysieke leefomgeving

De inrichting van de directe leefomgeving heeft invloed op de gezondheid van de inwoners van Zwolle. Het kan de gezondheid beperken. Bijvoorbeeld als men zich onveilig voelt in de buurt en niet naar buiten durft of als men in een bedrijfsrestaurant uitsluitend keuze heeft uit ongezonde producten.

Maar het kan de gezondheid ook bevorderen, bijvoorbeeld door de aanwezigheid van veilige fietspaden of aantrekkelijke ontmoetingsplaatsen. Mensen zijn in hun vrije tijd het meest aanwezig in hun eigen woonomgeving. Als we willen dat mensen gezonde leefstijlkeuzes maken, moeten we de directe fysieke omgeving van mensen dusdanig inrichten dat mensen tijdens hun dagelijkse bezigheden worden verleid tot gezond gedrag en dat gezond gedrag de logische keuze wordt.

Hoe doen we dat?

We houden bij de inrichting van de omgeving rekening met veiligheid, gezondheid en levensloopbestendigheid. Gezondheid krijgt een plaats in de nieuwe Zwolse omgevingsvisie. Dat wil zeggen dat bij ieder besluit binnen de fysieke leefomgeving gezondheidsaspecten in de volle breedte aan de voorkant worden meegewogen. Bij de uitvoering van de Omgevingsvisie krijgt de GGD een adviserende rol.
Verder gaan we de samenwerking aan met het beleidsdomein bereikbaarheid, gericht op de verschillende initiatieven die er zijn rondom fietsen. Door gezondheid, recreatie en bereikbaarheid te koppelen, ontstaat er een win-winsituatie en wordt alledaagse beweging gestimuleerd.

In de wijk gaan we met inwoners in gesprek om knelpunten voor dagelijks voldoende bewegen in kaart te brengen en suggesties op te halen.

Hierbij stellen we de volgende doelen:

- Er zijn in het kader van de omgevingswet en de Zwolse omgevingsvisie afspraken gemaakt op welke wijze gezondheid wordt getoetst bij besluiten en beleid binnen de ruimtelijke ordening.
- Er is vastgelegd op welke wijze GGD IJsselland adviseert binnen deze besluitvorming.
- In vier buurten van lage SES-wijken is met inwoners gesproken over hoe hun fysieke leefomgeving verbeterd kan worden, zodat zij meer gaan bewegen.

Daniël: Kabouter sport, SportService Zwolle

Kabouter sport wordt aangeboden door SportService Zwolle. Daniël: “Kabouter sport is erg leuk, omdat ik dan kan klimmen en klauteren met mijn vriendjes. Het leukste vind ik een toren bouwen en die heel hard omgooien met een bal.” Rick, vader van Daniel: “Ik vind het belangrijk dat mijn zoon op jonge leeftijd wordt uitgedaagd om te bewegen. Bij Kabouter sport zijn ze fysiek bezig en werken ze samen met andere kinderen in een veilige situatie.”

4.6 Werken aan gezondheid doen we samen en integraal

Gezondheid wordt bepaald door leefstijlfactoren en de sociale en fysieke omgeving waarin mensen leven. Om dit complexe samenspel van verschillende factoren te beïnvloeden, is een gezamenlijke en integrale aanpak van veel partijen nodig.

Dit vraagt van lokale netwerkpartijen om samen te werken. De gemeente heeft hierin een regiefunctie. Ook samenwerking tussen de verschillende beleidsdomeinen binnen de gemeentelijke organisatie zorgt voor effectievere inzet op gezondheid.

Hoe doen we dat?

We willen binnen de gemeente bij andere beleidsdomeinen dan gezondheid de bewustwording vergroten dat zij (indirect) ook werken aan de gezondheid van de Zwolse inwoners en dat hier mogelijkheden voor afstemming en/of samenwerking liggen. Zo zoeken we onder andere de samenwerking met het domein armoedebeleid. Mensen die behoren tot de risicogroep voor armoede - bijvoorbeeld doordat zij geen betaalde baan hebben of schulden maken, hebben een slechtere gezondheid dan inwoners voor wie dit niet geldt. Het samen werken aan armoedebestrijding biedt dus een win-win situatie.

Daarnaast blijven we inzetten op de beweging Zwolle Gezonde Stad en beogen we dat steeds meer partijen (zowel publiek als privaat) een bijdrage leveren aan de beweging.
Verder continueren we de ingezette koers om gegevens van bijvoorbeeld de GGD te koppelen aan gegevens uit gemeentelijke

onderzoeken. Door deze samenwerking kunnen we nog meer inzicht krijgen in de gezondheidssituatie op wijk- of buurtniveau en de samenhang met andere kenmerken van deze inwoners, waardoor we interventies gerichter kunnen inzetten.

Tot slot willen we dat het onderwerp gezonde leefstijl onderdeel wordt van alle wijkopgaven. Hiermee ontstaat de mogelijkheid om het stimuleren van een gezonde leefstijl, een gezonde omgeving en een goede ketenaanpak beter te implementeren in de wijkgerichte aanpak in heel Zwolle.

Hierbij stellen we de volgende doelen:

- We breiden de beweging Zwolle Gezonde Stad in de komende periode uit met zowel private als publieke partijen.
- Bij de totstandkoming van al het gemeentelijk beleid moet gezondheid in het proces overwogen zijn.
- Daar waar er gedeelde opgaves zijn met andere domeinen dan het domein gezondheid, gaan we de samenwerking aan.
- We ontwikkelen wijkgezondheidsprofielen, zodat de inzet van passende interventies gerichter plaats kan vinden.
- Gezondheid wordt als doel opgenomen in de wijkopgaven

Colofon

Uitgave: Gemeente Zwolle, september 2017
Vormgeving: Hans Dienaar bNO | Vormunicatie.nl
www.zwolle.nl

voorstel

Zwolle

Raadsplein info/debat Raadzaal

Datum 6 november 2017

onderwerp	Voortgang Agenda Duurzaamheid (21.15 - 22.30 uur)
portefeuillehouder	Michiel van Willigen
informant	Voortman, Christian (4059)
medeopstellers	Vonk, Henk (3159)
afdeling	Ruimte en Economie
bijlagen	Voorstel: Informatienota Voortgang Agenda Duurzaamheid Bijlage: Voortgangsdocument Agenda Duurzaamheid Bijlage: 5-1 Agenderingsverzoek GL, D66, PvdA - Voortgang Agenda Duurzaamheid Bijlage: Voortgang Agenda Duurzaamheid 02-11-2017

Voorgesteld besluit raad

Kennis nemen van bijgevoegde informatienota aan de Raad

voorstel

Zwolle

Informatienota voor de raad

Datum 19 april 2017

Onderwerp	Voortgang Agenda Duurzaamheid
Versienummer	V1.0

Portefeuillehouder F.M. van As

Informant C.H. Dijkhuizen en C. Voortman
Afdeling Ruimte & Economie / OW
Telefoon 038 498 4007
Email C.Dijkhuizen@zwolle.nl, c.voortman@zwolle.nl

Bijlagen Voortgangsdocument Agenda Duurzaamheid

Wij stellen u voor kennis te nemen van:

Kennis te nemen van de voortgang in het kader van de Agenda Duurzaamheid.

Inleiding
In Zwolle is duurzaamheid in 2020 de normaalste zaak van de wereld, omdat het voor inwoners, instellingen en bedrijven gemakkelijk is gebruik te maken van en bij te dragen aan een lokaal aanbod van duurzame producten, activiteiten en diensten. Dit leidt tot een gezonde leefstijl, sterke sociale infrastructuur, veerkrachtige economie en goede leefomgevingskwaliteit. Met dit doel is de Agenda Duurzaamheid van de gemeente Zwolle op 24 augustus 2015 door uw raad vastgesteld. Deze nota informeert uw raad over de voortgang.

Integraal karakter Duurzaamheid
Duurzaamheid is geen programma op zich, maar bevordert een duurzame aanpak van de bestaande programma's in de gemeentelijke begroting. De Agenda Duurzaamheid heeft een agenderende functie voor de andere beleidsterreinen. Essentieel voor deze integrale aanpak is het eigenaarschap in het college en de ambtelijke organisatie. De verantwoordelijkheid voor het realiseren van de doelen ligt niet bij één wethouder Duurzaamheid; collegebreed wordt de verantwoordelijkheid gedeeld om uitvoering te geven aan duurzaamheidsambities op elk terrein (zoals sport, onderwijs, wonen en energie).

Voortgang via beleidscyclus
Passend bij deze integrale aanpak is de verantwoording via de Jaarrekening. De reden om naast de verantwoording in de Jaarrekening 2016 bijgaand voortgangsdocument bij de stukken te voegen voor het voorjaarsmoment in 2017 is dat de doorwerking van de Agenda Duurzaamheid in de begroting voor 2016 (en daarmee ook de Jaarrekening over 2016) beperkt is. Vanaf 2017 is duurzaamheid integraal onderdeel van de programma's en is een afzonderlijk document niet meer nodig. De agenderende functie van de Agenda Duurzaamheid heeft op ambitieniveau haar uitwerking gehad.

Binnen het college zal de wethouder duurzaamheid onveranderd een coördinerende rol op dit thema blijven vervullen. Daarvoor dienen onder meer gespreksrondes met de individuele portefeuillehouders. Op die manier wordt de uitvoering van de Agenda Duurzaamheid op ambitieniveau in de verschillende programma's aangejaagd. Een 'Dynamische Agenda Duurzaamheid' wordt gebruikt als middel om de voortgang en actualiteiten te monitoren.

Kernboodschap
De Agenda Duurzaamheid is medio 2015 vastgesteld. De ambitie, doelstellingen en indicatoren zoals vervat in de Agenda Duurzaamheid zijn in 2016 vertaald in de begroting voor 2017. Daarmee is de agenderende functie van de Agenda tot uiting gekomen. In de begroting van 2016, en daarmee ook in de Jaarrekening van 2016, is de Agenda Duurzaamheid nog beperkt uitgewerkt. Daarom is bijgevoegd voortgangsdocument gemaakt. Dit document is gebaseerd op de opbouw van de Agenda Duurzaamheid. Vanwege de dynamiek op dit thema is die opbouw in sommige gevallen los gelaten, waarbij doelstellingen zijn samengevoegd of nieuwe zijn toegevoegd.

Consequenties
Geen.

Communicatie
Met de Agenda Duurzaamheid wordt geen zelfstandig programma beoogd; in de afzonderlijke beleidsprogramma's worden de duurzaamheidsaspecten zichtbaar en ook gecommuniceerd met stakeholders.

Vervolg
Bij de Jaarrekening over 2017 wordt uw raad geïnformeerd over de voortgang van de duurzaamheidsambities.

Openbaarheid
Deze nota is openbaar.

Burgemeester en Wethouders van Zwolle,

de heer drs. H.J. Meijer, burgemeester

mevrouw mr. I. Geveke, secretaris

Zwolle

Jaargang

Kenmerk 33922

Onderwerp Voortgang Agenda Duurzaamheid (21.15 - 22.30 uur)

De raad van de gemeente Zwolle;

Gelezen het voorstel van burgemeesters en wethouders, d.d. 02-05-2017

besluit:

Aldus besloten in de openbare vergadering van 6 november 2017,

de voorzitter,

de griffier,

duurzaam

Voortgang
Agenda Duurzaamheid Zwolle

Versie 28 april 2017

Inhoud

1.	**Inleiding**	**2**
1.1	Doel	2
1.2	Uitvoering	2
1.3	Voorstel voor vervolg	3
2.	**Rapportage**	**3**
2.1	Onderwijs	3
2.2	Sport	6
2.3	Ruimte	8
2.4	Wonen	9
2.5	Energie	11
2.6	Economie	12
2.7	Mobiliteit	14
2.8	Bedrijfsvoering	14

1. Inleiding

1.1 Doel

In Zwolle is duurzaamheid in 2020 de normaalste zaak van de wereld, omdat het voor inwoners, instellingen en bedrijven gemakkelijk is gebruik te maken van en bij te dragen aan een lokaal aanbod van duurzame producten, activiteiten en diensten. Dit leidt tot een gezonde leefstijl, sterke sociale infrastructuur, veerkrachtige economie en goede leefomgevingskwaliteit. Met dit doel is de Agenda Duurzaamheid van de gemeente Zwolle op 24 augustus 2015 vastgesteld.

1.2 Uitvoering

Voor een deel beschrijft de Agenda Duurzaamheid bestaande activiteiten, aanvullend hierop zijn extra activiteiten beschreven. Essentieel voor de aanpak is het eigenaarschap in het college en de ambtelijke organisatie. De verantwoordelijkheid voor het realiseren van de doelen ligt niet bij één wethouder. De portefeuillehouders zijn met hun adviseurs zelf verantwoordelijk om uitvoering te geven aan duurzaamheidsambities op hun terrein (zoals sport, onderwijs, wonen en energie).

De wethouder met duurzaamheid in de portefeuille heeft een coördinerende en agenderende rol. Aan die rol is uitvoering gegeven door in het voorjaar van 2016 met elke portefeuillehouder in gesprek te gaan over de voortgang in de doelen en maatregelen rond duurzaamheid in ieders portefeuille. De oogst van deze gesprekken is in dit document verwoord met een voorstel voor het vervolg. De gespreksronde had mede tot doel om de duurzaamheidsmaatregelen en -doelen te verwerken in de beleidsteksten voor de programmabegroting van 2017. In de Agenda staat immers dat de afzonderlijke maatregelen en acties worden verantwoord in de betreffende programma's in de begroting en jaarrekening.

Met dit document wordt een overzicht gegeven van de activiteiten in het kader van de Agenda Duurzaamheid in 2016. De reden om naast de verantwoording in de Jaarrekening 2016 dit document bij de stukken te voegen voor het voorjaarsmoment in 2017 is dat de doorwerking van de Agenda Duurzaamheid in de begroting voor 2016 (en daarmee ook de Jaarrekening over 2016) beperkt is. Vanaf 2017 is duurzaamheid integraal onderdeel van de programma's en is een afzonderlijk document niet meer nodig. Wel zal het gesprek met de portefeuillehouders over het thema duurzaamheid onveranderd worden gevoerd.

Algemeen kan wordt geconcludeerd dat er voortgang wordt geboekt bij de uitvoering van de Agenda Duurzaamheid. Zwolle is in 2016 tot Solar City gekroond, in het kader van Stook je Rijk wordt de samenwerking met de woningbouwcorporaties op het gebied van energie en duurzaamheid ieder jaar opnieuw geroemd. Scholen en sportcllubs omarmen het thema steeds meer. Vanuit verschillende motivaties. Vanuit educatief perspectief, vanuit gezondheid, vanuit het nog beter invullen van de maatschappelijke rol naar de omgeving en natuurlijk ook vanuit verdienvermogen. Ook de gemeente als bedrijf neemt initiatief, zie de ontwikkelingen op het gebied van openbare verlichting of de manier waarop met bewoners en bedrijven wordt samengewerkt in het beheer, onderhoud en gebruik van de openbare ruimte. Natuurlijk zijn er ook onderwerpen die meer aandacht vragen om doelstellingen te kunnen bereiken. Dat geldt met name voor de Energietransitie, voor Klimaatadaptatie en Circulaire Economie. Alle 3 punten die vanaf het begin op de Agenda Duurzaamheid staan en nu tot strategische opgave zijn benoemd en van daaruit in het kader van de PPN 2018-2021 zijn voorzien van een investeringsplan. De Agenda Duurzaamheid vervult haar functie.

1.3 Voorstel voor vervolg

In de bijgevoegde informatiebladen is aangegeven hoe per portefeuille de voortgang is. In het algemeen is de constatering dat de Agenda Duurzaamheid een agenderende functie heeft kunnen vervullen. In alle portefeuilles is duurzaamheid een thema. Dit is ook geland in de programmateksten van de begroting voor 2017. Passend bij het karakter van een Agenda is het dynamische karakter: bij de vaststelling in 2015 waren andere thema's of zaken actueel, dan nu. Die flexibiliteit sluit goed aan op het agenderende karakter van de Agenda Duurzaamheid én het eigenaarschap binnen elke portefeuille en discipline. Naar verwachting kan bij het voorjaarsmoment in 2017 meer gezegd worden over de wijze waarop de Agenda Duurzaamheid is uitgewerkt in de begroting en in documenten als bijvoorbeeld het integraal huisvestingsplan onderwijs, het plan van aanpak verduurzaming gemeentelijk vastgoed en de Woonvisie.

2. Rapportage

2.1 Onderwijs

Acties en maatregelen uit de Agenda Duurzaamheid:

- Kinderen en jongeren worden zich meer bewust van duurzaamheid, door educatie en gastlessen, toepassing van duurzame technologie in schoolgebouwen en de samenwerking die bedrijven, scholen en bewoners organiseren rond stedelijke opgaven.
- Exploitatielasten van sportaccommodaties worden gereduceerd, door het starten van experimenten gericht op de opwekking van duurzame energie en het uitvoeren van het Plan van Aanpak verduurzaming gemeentelijk vastgoed.
- Bedrijven stimuleren de vitaliteit van hun medewerkers, door actief diensten in te kopen bij Zwolse sportverenigingen.

Nr.	Doel in 2020: wat bereiken we?	Indicator: waar staan we?
1.	Er zijn tien ecoschools in Zwolle.	AOC Groene Welle is de enige ecoschool in Zwolle. Groene Welle deelt de ervaringen met andere scholen door de Groene Karavaan in te zetten en door klassen te ondersteunen bij het uitdragen van het ecoschool-principe. Het is afhankelijk van de bereidheid bij de scholen zelf of zij het certificaat ecoschool willen halen.

2.	Basisschoolleerlingen zijn bekend (geraakt) met duurzaamheid en concrete voorbeelden daarvan. Voor de Zwolse 4-12 jarigen zijn er ieder jaar activiteiten rond duurzaamheid.	Voor wat betreft dit onderwerp wordt aangesloten op het initiatief Duurzame Scholen dat vanuit de provincie Overijssel is gestart in het kader van Nieuwe Energie Overijssel. Verder wordt het BLOZ benut om deze doelstelling onder de aandacht te brengen bij de schoolbesturen. Zo is op initiatief van de gemeente een bijeenkomst met het BLOZ georganiseerd, waarbij verschillende partijen hun mogelijkheden rondom duurzaamheidseducatie hebben gepresenteerd. De Groene Welle deelt ervaringen met de Groene Karavaan. Initiatieven met een soortgelijk doel, zoals e-battle zijn in ontwikkeling en worden besproken met de scholen. Natuur en Milieu Overijssel (NMO) is bezig een plan van aanpak te maken voor het vervolg van hun activiteiten.

3.	80% van de onderwijsgebouwen heeft minimaal energielabel C	Met de scholen, verenigd in het BLOZ, wordt gewerkt aan een integraal Strategisch Onderwijshuisvestingsplan. De doelstelling voor het thema energie uitdrukken in energielabels is onderwerp van gesprek. Veel scholen hebben nog geen label. Het is geen verplichting om er één te hebben en kost bovendien geld om te krijgen. Gekeken wordt naar een alternatieve doelstelling die meer uitnodigend is. Schoolbesturen geven immer wel aan zich bewust te zijn van de noodzaak van duurzaamheid. Voor die schoolgebouwen die volgens het Strategisch Huisvestingsplan Onderwijs tenminste nog 10 jaar in gebruik zullen zijn, achten zij investeringen in duurzaamheid rendabel. In samenspraak tussen gemeente en schoolbesturen moet er bij renovatie van gebouwen overeenstemming worden gezocht of en zo ja tot welke mate er een gemeentelijke bijdrage voor o.a. duurzaamheid kan worden verstrekt. Concrete activiteiten die al zijn uitgevoerd: • Een aantal scholen heeft Led-verlichting geplaatst, o.a. De Werkschuit; • Vivente heeft voor de nieuwbouw van Breezicht subsidie bij de Provincie aangevraagd voor het treffen van extra maatregelen. Deze is toegekend met een bedrag van € 100.000; • De Ambelt heeft naar aanleiding van de presentatie van Enexis PV panelen aangeschaft. Men heeft de intentie dit naar meerdere locaties uit te breiden; • Onderling is er veel kennis en ervaringen gedeeld ten aanzien van duurzaamheid (verlichting, slimme meter, zonnepanelen etc); • Er is draagvlak bij de schoolbesturen om vervolgstappen te zetten m.b.t. duurzaamheid. • Ook bij de nieuw te bouwen Gereformeerde basisschool Het Saffier in De Tippe (gereed schooljaar 2018-2019) is duurzaamheid een belangrijk thema.

2.2 Sport

Acties en maatregelen uit de Agenda Duurzaamheid:

- Exploitatielasten van sportaccommodaties worden gereduceerd, door het starten van experimenten gericht op de opwekking van duurzame energie en het uitvoeren van het Plan van Aanpak verduurzaming gemeentelijk vastgoed.
- Bedrijven stimuleren de vitaliteit van hun medewerkers, door actief diensten in te kopen bij Zwolse sportverenigingen.

Nr.	Doel in 2020: wat bereiken we?	Indicator: waar staan we?
1.	De sportparticipatie onder 4-12 jarigen in Zwolle neemt toe tot boven het landelijk gemiddelde	• Het percentage 4-18 jarigen dat lid is van een sportvereniging is 74% in Zwolle (71% landelijk). • Het percentage 4-17 jarigen dat voldoet aan de fitnorm (ten minste drie keer per week minimaal 20 minuten zwaar intensieve activiteit) is 64% in Zwolle (36% landelijk). • Het percentage 4-17 jarigen dat voldoet aan Nederlandse Norm Gezond Bewegen (dagelijks 60 minuten matig intensieve lichamelijke activiteit, waarbij de activiteiten minimaal tweemaal per week gericht zijn op het verbeteren of handhaven van lichamelijke fitheid) is in Zwolle 13% (16% landelijk). Ter toelichting op de toetsing aan deze normen: We scoren iets lager dan het Nederlands gemiddelde op NNGB. Dit betekent dat Zwolse kinderen dagelijks minder bewegen dan gemiddeld in Nederland (gaat om tenminste matig intensief bewegen zoals lopen, fietsen, wandelen maar ook intensief dus sporten, rennen etc.). Ondanks dat men dagelijks te weinig beweegt, beweegt een groot deel van de kinderen wel 3 keer per week tenminste 20 minuten intensief (hardlopen, hard fietsen, sporten etc.). Op de fitnorm doen we het een stuk beter dan landelijk. Oftewel kinderen bewegen in de week dagelijks te weinig, maar op 3 momenten in week bewegen zij wel zwaar intensief. Oftewel er wordt door een groot deel van de kinderen wel meer dan gemiddeld gesport (op school en/of bij de club), maar de dagelijkse (matig intensieve) beweging is te weinig.

2.	De kostendekkingsgraad van sportaccommodaties is toegenomen, mede door samen met bewonerscollectieven en woningcorporaties tien zonPV-(privé)projecten te realiseren	In totaal hebben tien Zwolse verenigingen een energiescan laten uitvoeren, waarvan 6 tijdens de projectperiode: Manege 't Hoefijzer, VV WVF, SV Zwolle, VV ZAC, VV CSV'28, VV Be Quick. De meeste verenigingen zijn n.a.v. de energiescan aan de slag gegaan met het treffen van energiebesparende maatregelen die zich snel terugverdienen, de quick wins. Maatregelen die een forse investering vergen, kosten tijd om op te pakken en worden op natuurlijke momenten meegenomen (verbouwing, vervanging veldverlichting of cv-ketel etc.). Bij onderhoudswerkzaamheden vanuit het MOP sport worden in samenspraak met de verenigingen zoveel mogelijk duurzaamheidsmaatregelen getroffen, waarbij de beschikbare budgetten zo optimaal mogelijk worden ingezet. Manege 't Hoefijzer, Be Quick'28 zijn aan de slag gegaan met het treffen van maatregelen en zijn bezig met het voorbereiden van het implementeren van maatregelen als de aanschaf van zonnepanelen, een ventilatieregeling en het aanpassen van de luchtbehandelingskast. Ook Golfclub Zwolle is inmiddels met LED verlichting aan de slag gegaan en heeft een certificaat 'duurzaam' ontvangen vanuit de landelijke koepel van Golfclubs. De tennisverenigingen gaan zich dit najaar oriënteren op LED veldverlichting. Op een aantal sportparken zijn bestaande conventionele verlichtingsarmaturen reeds vervangen door LED, conform besluitvorming gemeenteraad. De komende jaren zal hier een verdere uitwerking aan worden gegeven.
3.	Nieuw item: duurzame clubs	Onderwerp van studie is het zoeken naar manieren om bewoners en bedrijven te betrekken bij de energietransitie. Eén van de sporen is de samenwerking met sportverenigingen. Verschillende clubs zijn geïnteresseerd. Om meerdere redenen: verdienvermogen, binden van leden, binden van sponsoren, binding met de wijk, etc. Het bereik van een club is immers enorm. Ook SportService is betrokken. Zij zien potentie en beraden zich op hun rol. Er zijn al andere geïnteresseerde verenigingen met wie gekeken wordt of tot uitvoering gekomen kan worden.

2.3 Ruimte

Acties en maatregelen uit de Agenda Duurzaamheid:

- Bouwstenen van een lokale voedselstrategie worden zichtbaar, door stadslandbouwontwikkelingen in de stadsranden met professionele landbouw te ondersteunen.
- De leefbaarheid en landschappelijke en ruimtelijke kwaliteit neemt toe, door in te zetten op ondersteuning van groene netwerken en gebiedscoöperaties in en rond Zwolle, zoals Groene Loper, Nationaal Landschap IJsseldelta, Vechtdal en particulier landschapsonderhoud.
- Het proces om te komen tot de Structuurvisie (Omgevingsvisie) wordt gebruikt om van de IJsselvechtdelta-principes, 'de Zwolse principes voor duurzame ontwikkeling' te maken. De Zwolse principes inspireren en geven richting om elk initiatief (ruimtelijk, fysiek, sociaal, beleidsmatig, gemeentelijk, particulier, maatschappelijk) bij te laten dragen aan én een betere sociale infrastructuur én een betere lokale economie én een betere leefomgevingskwaliteit.

Nr.	Doel in 2020: wat bereiken we?	Indicator: waar staan we?
1.	Het Actieprogramma Klimaatactieve Stad wordt gefaciliteerd, passend binnen de Zwolse Wateragenda	Het actieprogramma Klimaatactieve Stad als ook de Zwolse wateragenda is onderdeel van de strategische opgave Klimaatadaptate.Op dit moment wordt om die reden in het kader van de Perspectiefnota 2018-2021 gewerkt aan een separaat investeringsplan. Door de klimaatverandering stijgt de zeespiegel, komt er meer water over de rivieren en wordt het weer extremer: heviger plensbuien, meer hittegolven en droogte. Door onze ligging in de IJssel-Vechtdelta is Zwolle extra kwetsbaar voor klimaatverandering, vooral als het gaat om waterveiligheid en wateroverlast. Onze lange termijn ambitie is dat Zwolle in 2050 klimaatbestendig is ingericht en daarmee veilig is voor overstromingen en aangepast is aan extreem weer. Werken aan klimaatadaptatie doen wij samen met partners binnen en buiten de stad. Wij zien wel dat we als overheid hierin een duidelijke initiërende, stimulerende en verbindende rol vervullen. Voorbeelden van initiatieven zijn Waterbewust Stadshagen, Gezond in eigen huis en tuin Aa-landen Groen Assendorp, Waterneutraal Dieze en natuurlijk op strategisch niveau de City Deal Klimaatadaptatie met het ministerie van I&M en andere gemeenten.
2.	Initiatieven gericht op stadslandbouw worden door de gemeente actief gesteund	Twee concrete ontwikkelingen op dat vlak: Stadslanderijen Zwolle wordt ondersteund. We faciliteren het tijdelijk gebruik van 30 hectare bij Berkum voor biologische teelt. Ook initiatieven in het kader van Ruimte voor de Vecht en Dijklanden wordt gefaciliteerd.
3.	Integraal onderdeel (ruimtelijk) beleid	In het kader van de Omgevingsvisie worden gewerkt aan integraal (ruimtelijk) beleid. Duurzaamheid wordt in de volle breedte ingebracht.

2.4 Wonen

Acties en maatregelen uit de Agenda Duurzaamheid:

- De betaalbaarheid van de woningen verbetert, door in te zetten op het verbeteren van de energieprestaties van nieuwe en bestaande woningen.
- Binnen de prestatatieafpraken maken corporaties en gemeente afspraken waarbij zo veel mogelijk wordt ingezet op woningverbetering tot niveau label B, rekening houdend met de balans tussen beschikbaarheid, betaalbaarheid en kwaliteit.

Nr.	Doel in 2020: wat bereiken we?	Indicator: waar staan we?
1.	In de bestaande woningvoorraad van corporaties zijn alle woningen verbeterd naar label B of minimaal twee labelstappen vooruit gegaan	Gemiddeld heeft de bestaande woningvoorraad nu label C. De verwachting is dat het doel gehaald wordt. De woningcorporaties delen die ambitie, het staat ook in de prestatieafspraken. De lobby bij de provincie om bij te dragen in het energieneutraal maken van 9.000 woningen is nog niet succesvol. In het kader van het programma Nieuwe Energie Overijssel is dit wel stevig op de agenda gekomen. Gemeente Zwolle, in de persoon van wethouder Vedelaar, is in 2016 ambassadeur geweest van Stookjerijk ten behoeve van de versnelling van energiebesparing in de huursector. Het estafettestokje is op 29 december 2016 overgedragen aan de gemeente Enschede.
2.	Energieneutraliteit bij nieuwe woningen en utiliteitsbouw is het uitgangspunt	Precieze getallen zijn er niet. Wel is inzichtelijk hoeveel woningeigenaren (451) een subsidie hebben aangevraagd in het kader van de Subsidieregeling Woningbouwproductie en duurzaamheid, waarvan het plafond intussen is bereikt. In het kader van het investeringsplan (PPN 2018-2021) voor de Energietransitie, prioritair thema van college en raad, is energieneutraliteit bij nieuwbouw onderwerp en is een aantal actielijnen uitgewerkt waarmee dit bevorderd kan worden. In de Woonvisie (vastgesteld door college, voor de zomer ter vaststelling in de Raad) zijn de opgaven voor energietransitie, klimaatadaptatie en circulaire economie opgenomen. Energie- en klimaatneutraal zijn uitgangspunten voor nieuwbouwafspraken. Wijk- en buurtinitiatieven gericht op toekomstbestendige wijken en dorpen worden gestimuleerd. .

3.	2.500 particuliere eigenaren (1.200 in 2015) hebben maatregelen getroffen met gebruikmaking van het gemeentelijk energieloket Verbeter & Bespaar	Meer dan 2000 particuliere woningen zijn aangepakt. Dit loket staat in het kader van de ambitie woningeigenaren in bestaande particuliere woningen te stimuleren gebruik te maken van de provinciale lening en nationale subsidieregeling voor isolatie (de Overijsselse aanpak 2.1). In de woonafspraken (2016-2020) staat dat 45% van de particuliere voorraad label B moet hebben in 2020 (50.000 woningen aanpakken in de gehele provincie). Een stevige ambitie, in geval van Zwolle gaat het omgerekend om 4.438 woningen. Met de provincie wordt in het kader van de Overijsselse Aanpak 2.1 en het programma Nieuwe Energie Overijssel gewerkt aan deze opgave. Continueren en intensiveren van Verbeter & Bespaar Zwolle is er daar een van.
4.	Er zijn vijf projecten specifiek gericht op het realiseren van levensloopbestendige woningen uitgevoerd	Krasse Knarrenhof wordt gerealiseerd. Op diverse locaties in de stad zijn gelijkvloerse woningen/ appartementen zijn opgeleverd. Het belang van wonen en zorg neemt toe en is een onderdeel van de nieuwe Woonvisie.
5.	Bewonerscollectieven, VVE's en woningcorporaties realiseren tien zonPV-(privé)projecten	WijBedrijf Dieze is gestart met het bevorderen van de aanschaf van zonnepanelen, de eerste panelen zijn gelegd. Ook worden voorbereidingen getroffen om met verenigingen, organisaties, werkgevers, een proces op te zetten rondom zonPV-privé Verder is op Hanzeland een bewonersinitiatief gestart voor zonnepanelen. En ook op bedrijventerrein Hessenpoort wordt gekeken naar een collectief project in samenwerking met de parkmanagementorganisatie (zowel op daken als onder de hoogspanningslijnen). Deze aanpak wordt vooral vanuit de portefeuille Energie aangestuurd.

2.5 Energie

De Energietransitie is een strategische opgave van college en raad en daarmee prioritair thema geworden. Op dit moment wordt om die reden in het kader van de Perspectiefnota 2018-2021 gewerkt aan een separaat investeringsplan.

Acties en maatregelen uit de Agenda Duurzaamheid:

- Meer inwoners, bedrijven en instellingen voelen zich betrokken bij het welzijn van hun buurt of bedrijventerrein, door het versterken van de voorlopers en het bevorderen van contacten via 'wijkdialogen'.
- De restfractie van afval neemt af, door het gebruik van huishoudelijk afval als grondstof te bevorderen (verkenning naar tweede milieubrengstation).

Nr.	Doel in 2020: wat bereiken we?	Indicator: waar staan we?
1.	Tot 2020 zijn er volgens een jaaragenda twintig ontwikkelingsdialogen gevoerd	Op tal van plekken in de stad wordt over de energietransitie gesproken. In gebiedsontwikkelingen met betrokken partijen, in de wijken met bewoners en bedrijven, bij (sport)verenigingen, tussen overheden (VNG, G32), etc. Op 19 april jl. heeft bij Cibap het Stadsgesprek plaatsgevonden als gevolg van een aangenomen motie. Energie is een onderwerp van de samenleving.
2.	In 80% van de wijken hebben inwoners, stakeholders (zoals sportverenigingen, scholen, bedrijven), corporaties/eigenaren, afspraken over activiteiten die bijdragen aan de duurzame ontwikkeling van hun straat, buurt, wijk of een groter gebied	In verschillende gebieden zien we ontwikkelingen, in verschillende stadia van uitvoering. Enkele voorbeelden: Op Hessenpoort op het gebied van energie, water en groen. Op Voorst vanuit restwarmte en een initiatief voor windmolens. In Stadshagen vanwege de ontwikkelingen in Breezicht. In de Spoorzone vanwege geothermie, maar ook van uit een initiatief voor zonnepanelen. In Dieze heeft WijBedrijf Dieze dit voorjaar de 1e VVE's van zonnepanelen voorzien en wordt gestaag voortgebouwd. In Assendorp wordt experiment 'gebiedsgericht werken' voorbereid, met name water en mobiliteit zijn aanleidingen. In Aa-landen wordt geëxperimenteerd met water en energie.
3.	Iedere wijk is bekend met experimenten gericht op het beproeven van concepten die woonlasten, lokale werkgelegenheid en exploitatie van verenigingsgebouwen en scholen positief beïnvloeden	Zie ook onder 2. Met nog de aanvulling dat met enkele sportclubs wordt gekeken naar zonnepanelenprojecten samen met leden (exploitatie, woonlasten, sociaal). Straks te kopiëren naar andere verenigingen/instellingen. En de doorontwikkeling van Verbeter & Bespaar (straataanpak, consortia).
4.	Ten opzichte van 1990 is een reductie van 20% van de uitstoot van CO_2 bereikt en wordt 20% van de gebruikte energie duurzaam opgewekt	

CO2 uitstoot	1990	2009	2011	2015
Bedrijven	300	430	450	420
Particulieren	200	180	175	160
	500	610	625	580

Bron: Energie in Beeld

5.	75% van het huishoudelijk afval wordt gescheiden Afvalscheiding bij hoogbouw, in de binnenstad en Assendorp wordt toegepast	De gemeenteraad het nieuwe GGP (2017-2020) op hoofdlijnen goedgekeurd. In dit plan staat de nieuwe doelstelling voor 2020: 100 kg restafval per inwoner per jaar. Het vorige GGP 2012-2016 had een doelstelling had 47 kg/inw/jr aan restafval te verminderen. Uiteindelijk is een resultaat bereikt van 46 kg/inw/jr. De nieuwe doelstelling van 100 kg/inw/jaar staat ongeveer gelijk aan 75% gescheiden inzameling, conform rijksbeleid. Om dit te bereiken moet de hoogbouw en wijken als de binnenstad, Kamperpoort, Dieze en Assendorp worden gefaciliteerd om hun afval gescheiden aan te leveren. Het nieuwe GGP voorziet hier in. Het plan wordt in mei ter besluitvorming aangeboden aan de gemeenteraad.

2.6 Economie

Circulaire Economie is een strategische opgave van college en raad en daarmee prioritair thema geworden. Op dit moment wordt om die reden in het kader van de Perspectiefnota 2018-2021 gewerkt aan een separaat investeringsplan.

Acties en maatregelen uit de Agenda Duurzaamheid:

- Meer bedrijven zijn zich bewust van de kansen op het gebied van maatschappelijk verantwoord ondernemen en sociaal ondernemerschap, door het delen van onderlinge inspiratie en het zichtbaar maken van goede voorbeelden.
- Onderwijsinstellingen, bedrijven, inwoners en overheden werken gezamenlijk aan stedelijke cases/opgaven door het in stand houden van een lerende structuur (HanzeUnie).
- Burgers en bedrijven zijn gemotiveerd toekomstbestendige keuzes te maken, door het realiseren van (overheids)opdrachten of het ontvangen van financiële prikkels. Door lerende netwerken (Community of Practice van ZP-ers) worden organisaties geholpen zich hierin te ontwikkelen.
- Meer wijken zijn levensloopbestendig, door het aanstichten, ondersteunen of versnellen van collectieve netwerken in de wijken van ondernemende inwoners en inwonende ondernemers die duurzame diensten aanbieden.

Nr.	Doel in 2020: wat bereiken we?	Indicator: waar staan we?
1.	Bedrijven die duurzaamheid in de praktijk brengen hebben een podium om hun kennis en activiteiten met anderen te delen. Maatschappelijk verantwoord ondernemen (MVO) is het merendeel van de Zwolse bedrijven onderdeel van de bedrijfsfilosofie (keurmerk, paragraaf in jaarverslag, etc.)	Inzet is om Zwolle een circulaire stad te laten worden die efficiënter omgaat met grondstoffen. Dat is belangrijk voor een duurzame toekomst van de stad en inwoners; is een voorwaarde om de klimaat en milieu doelstellingen te realiseren; is een noodzaak omdat de beschikbaarheid en leverbetrouwbaarheid van grondstoffen afneemt; en is een kans om onze economie ook in de toekomst sterk en vitaal te houden. Hoe Zwolle een circulaire stad wordt, gaan we niet onderzoeken en opschrijven maar gaan we gewoon doen. We hoeven het wiel namelijk niet uit te vinden. Er is veel innovatiekracht en er gebeurt veel in Zwolle. Maar vaak is dat weinig zichtbaar. Bovendien is het voor betrokkenen niet altijd bijzonder en is het aan de buitenkant niet altijd zichtbaar. Komende twee jaar is de inzet om de circulaire onderstroom, langs drie lijnen – MKB (belangrijke pijler van de Zwolse economie), Werkgelegenheid belangrijk omdat onder invloed van technologische ontwikkelingen banen verdwijnen en nieuwe banen ontstaan), Adaptief (nodig omdat we als stad ons aan moeten passen aan de veranderingen als gevolg van en nodig voor de transitie naar een circulaire stad) - tot bovenstroom te maken van de economie. .
2.	Op bedrijventerreinen is deeleconomie geïntroduceerd	Verduurzaming van bedrijventerreinen, onder meer via deeleconomie, is een thema. Een onderzoek naar de potentie van deeleconomie is uitgevoerd. Verder is de afspraak gemaakt dat bij bedrijventerreinenverenigingen wordt gepolst of men het model van Hessenpoort wil overnemen.
3.	Bij de organisatie van evenementen is het beter benutten van energie en het gebruik van duurzame energie uitgangspunt	Circulaire economie is een belangrijk speerpunt van de gemeente Zwolle. In 2017 vindt hierover het gesprek plaats met organisatoren van evenementen en partners zoals de ROVA. Daarbij benutten we de ervaringen elders. In 2018 starten we met een pilot. Voor de Zwolse Zomerkermis onderzoeken we de mogelijkheden om de stroom duurzaam en zonder aggregaten te verkrijgen.
4.	Verduurzaming, MVO op bedrijventerreinen	Op Hessenpoort zijn in samenwerking met de Parkmanagementorganisatie initiatieven op het gebied van zonnepanelen (zowel daken als velden), vergroening (Hessenpoort Natuurlijk) en milieukwaliteit (milieupuntensystemen in ontwikkeling samen met Saxion).

2.7 Mobiliteit

Acties en maatregelen uit de Agenda Duurzaamheid:

- Het aandeel actief vervoer blijft in Zwolle op een hoog niveau, door uitvoering te geven aan de Agenda Fiets en educatie verkeersveiligheid.
- Emissie als gevolg van mobiliteit wordt beperkt, door efficiënte inzet van collectief (doelgroepen)vervoer, toepassing van verkeers- en mobiliteitsmanagement en gebiedsgerichte maatregelen (Beter Benutten Zwolle Kampen Netwerkstad).

Nr.	Doel in 2020: wat bereiken we?	Indicator: waar staan we?
1.	Zwolle staat in de top vijf van steden met het hoogste aandeel fietsgebruik voor dagelijkse verplaatsingen	Na Leiden en Groningen kent Zwolle het hoogste fietsgebruik voor lokale verplaatsingen (> 40%)
2.	Het aandeel verplaatsingen via de fiets naar scholen neemt met 25% toe door het stimuleren van het gebruik van de (e-)fiets	De fietsstimuleringsacties zijn eind 2016 gestart binnen Beter Benutten. Effecten zijn nog niet bekend. Deltion heeft inmiddels meer dan 300 Deltion-fietsen in gebruik (afstand school-station). Ook is er een pilot gestart met een groep Windesheim-studenten op een e-bike.
3.	Er wordt uitvoering gegeven aan een vernieuwende vormen van distributie in de stad	Op dit moment loopt een verkenning; het wordt ingebracht bij de Visie Binnenstad 2030 en in het kader van Beter Benutten.
4.	(Eelektrische) autodelen	Het project Testrijders is gestart, een proef waarbij met 5 te werven autodeelgroepen, waarvan in elk geval de groep uit Assendorp, 5 elektrische auto's gaan delen.

2.8 Bedrijfsvoering

Acties en maatregelen uit de Agenda Duurzaamheid:

- Door de digitale kaart van initiatieven (op basis van de Meerjaren Onderhoudsplanning, MJOP) inzichtelijk te maken voor een ieder, is er transparantie en gelijke informatievoorziening. Deze bestaande, gemeentelijke hulpmiddelen kunnen worden gecombineerd met de collectieve hulpmiddelen die in de Zwolse samenleving beschikbaar zijn (van corporaties, waterschap, etc.).
- De gemeente zet zich er voor in 'meekoppelkansen' te creëren en te benutten: dat betekent dat via werk met werk-maken gemeentelijke doelen kunnen worden behaald (bijvoorbeeld bij de aanleg van infrastructurele en/of renovatieprojecten).

Nr.	Doel in 2020: wat bereiken we?	Indicator: waar staan we?
1.	De gemeente zorgt voor een transparante digitale weergave van de Meerjaren Onderhoudsplanning (MJOP) in het kader van openbare ruimte, water, groen, mobiliteit, energie en sociale projecten	In 2014 zijn we gestart met het MJOP. Inmiddels is dit instrument uitgegroeid van een onderhoudsplan naar een opgaveplan waarin ook de opgaven van nutsbedrijven, het waterschap, projecten van de gemeente, klimaatkaarten, etc. is opgenomen. Het instrument wordt niet alleen ingezet voor de planning maar is raadpleegbaar tijdens de uitvoering of voor projecten die zich onverwacht aandienen. Jaarlijks wordt dit instrument ingezet voor o.a. de begroting en de PPN.
2.	Door in elke startnotitie, kredietaanvraag of investeringsvoorstel duurzaamheid als component mee te nemen, worden de mogelijkheden binnen het inkoopbeleid om duurzaam in te kopen maximaal benut	Circulair inkopen een item in het inkoopbeleid. Ook is er een passage over Sroi opgenomen waarmee op het sociale aspect met inkoop een bijdrage wordt geleverd aan een duurzamere sociale samenleving. Verder heeft Zwolle het Manifest Maatschappelijk Verantwoord Inkopen 2016 – 2020 ondertekend. Ten aanzien van de inkoop van energie wordt als onderdeel van het Investeringplan Energietransitie (PPN 2018-2021) een plan voorbereid om het eigen energieverbruik richting 2030 helemaal te vergroenen door te besparen en zelf op te wekken. Op termijn kopen we zelf dus geen energie meer in.
3.	Verduurzaming gemeentelijk vastgoed	Er ligt een vastgesteld plan van aanpak voor de verduurzaming van gemeentelijk vastgoed (collegebesluit deelname aan P-Esco en verduurzaming eigen vastgoed d.d. 17 mei 2016). Er wordt pragmatisch te werk gegaan, vanuit het MOP: vijf panden in eigen beheer en drie in het traject P-Esco, samen met de provincie. In de komende anderhalf jaar wordt geleerd welke vorm het meest passend is voor de gemeente Zwolle. Per pand wordt een businesscase uitgewerkt op basis waarvan een besluit genomen kan worden over de te treffen maatregelen.
4.	Gemeente heeft beleid op inkoop van bancaire producten bij duurzame financiële dienstverleners	De BNG bank is onze huisbank en is een duurzaamheidsfonds van € 100 miljoen aan het instellen. Ze geven ook duurzame obligaties ter financiering van haar activiteiten uit. Dus onze bancaire activiteiten (betalingsverkeer) worden uitgevoerd bij een duurzame bank.

5.	Het beleid voor reiskostenvergoedingen is gebaseerd op de principes van duurzame mobiliteit	Dit is uitgevoerd. E-dienstfietsen worden ingekocht en de vergoedingenstructuur voor dienstreizen is aangepast.
6.	De bedrijfsauto's van de gemeente Zwolle rijden op hernieuwbare brandstoffen zoals groen gas	Verduurzaming van het wagenpark wordt toegepast op het moment van vervanging. Recent zijn er vier elektrische personenauto's ingekocht.
7.	De bedrijfsauto's van bedrijven en organisaties die in opdracht van de gemeente werken rijden op hernieuwbare brandstoffen	Bij aanbestedingen wordt zo duurzaam mogelijk uitgevraagd met in achtneming van de stand van de ontwikkeling van dat marktsegment en de technische mogelijkheden. Voor bouw- en aannemersbedrijven geldt dat de ontwikkeling voor elektrische vrachtwagens en materieel nog in de kinderschoenen staat. Samenwerkingspartner Rova maakt voor 14 wagens gebruik van groen gas. In de afgelopen jaren is een versnelde vervanging van 'oudere' voertuigen doorgevoerd. Van de dieselvoertuigen voldoet ruim 78% aan de emissienormen van minimaal Euro 5 en al 23% aan de Euro 6 norm. Voor de rest geldt dat de ontwikkeling van deze markt in Nederland langzaam op gang komt en dat gemeente Zwolle deze nauwgezet volgt en de uitvraag afstemt op het aanbod dat de markt op dat moment kan bieden.

voorstellen

Zwolle

Agenderingsverzoek Informatienota

Indienende fractie:	GroenLinks, D66, PvdA
Naam woordvoerder:	Remko de Paus, Mark Oldengarm, Jan Slijkhuis
Verzoek om agendering van de Informatienota:	Voortgang Agenda Duurzaamheid
Deze Informatienota staat op de lijst van ingekomen stukken d.d.:	22 mei 2017 (5.A.1)
Verzoek om agendering in de:	☐Informatieronde ☒Debatronde
Aanleiding tot agenderen:	**De Agenda Duurzaamheid werd op 24 augustus 2015 door de raad vastgesteld. Dit is de eerste voortgangsrapportage.**
Beoogd effect van agenderen:	**De indieners willen graag kunnen bepalen of de raad vindt dat:** **A. De rapportage (aanvullend op de beleidscyclus) op een adequate wijze de actuele stand van zaken weergeeft;** **B. Het college op schema ligt om de doelstellingen van het beleid te bereiken; zo niet, welke acties dan nodig zijn om deze wel te bereiken;** **C. Het college per situatie de juiste rol kiest: stimulerend, faciliterend, het goede voorbeeld gevend, waar nodig regisserend**
Voor de Informatieronde moeten de volgende betrokkenen worden uitgenodigd:	
Voor de Debatronde moet de debatvraag zijn:	**Geeft de informatienota "Voortgang Agenda Duurzaamheid" voldoende vertrouwen in de tijdige realisatie van de ambities uit de Agenda Duurzaamheid?**

Datum 11 mei 2010

Voortgang
Agenda Duurzaamheid Zwolle

2 november 2017

Inhoud

1.	**Inleiding**	**2**
1.1	Doel	2
1.2	Uitvoering	2
1.3	Voorstel voor vervolg	3
2.	**Rapportage**	**3**
2.1	Onderwijs	3
2.2	Sport	6
2.3	Ruimte	9
2.4	Wonen	12
2.5	Energie	15
2.6	Economie	29
2.7	Mobiliteit	32
2.8	Bedrijfsvoering	34

1. Inleiding

1.1 Doel

In Zwolle is duurzaamheid in 2020 de normaalste zaak van de wereld, omdat het voor inwoners, instellingen en bedrijven gemakkelijk is gebruik te maken van en bij te dragen aan een lokaal aanbod van duurzame producten, activiteiten en diensten. Dit leidt tot een gezonde leefstijl, sterke sociale infrastructuur, veerkrachtige economie en goede leefomgevingskwaliteit. Met dit doel is de Agenda Duurzaamheid van de gemeente Zwolle op 24 augustus 2015 vastgesteld.

1.2 Uitvoering

Voor een deel beschrijft de Agenda Duurzaamheid bestaande activiteiten, aanvullend hierop zijn extra activiteiten beschreven. Essentieel voor de aanpak is het eigenaarschap in het college en de ambtelijke organisatie. De verantwoordelijkheid voor het realiseren van de doelen ligt niet bij één wethouder. De portefeuillehouders zijn met hun adviseurs zelf verantwoordelijk om uitvoering te geven aan duurzaamheidsambities op hun terrein (zoals sport, onderwijs, wonen en energie).

De wethouder met duurzaamheid in de portefeuille heeft een coördinerende en agenderende rol. Aan die rol is uitvoering gegeven door in het voorjaar van 2016 met elke portefeuillehouder in gesprek te gaan over de voortgang in de doelen en maatregelen rond duurzaamheid in ieders portefeuille. De oogst van deze gesprekken is in dit document verwoord met een voorstel voor het vervolg. De gespreksronde had mede tot doel om de duurzaamheidsmaatregelen en -doelen te verwerken in de beleidsteksten voor de programmabegroting van 2017. In de Agenda staat immers dat de afzonderlijke maatregelen en acties worden verantwoord in de betreffende programma's in de begroting en jaarrekening.

Met dit document wordt een overzicht gegeven van de activiteiten in het kader van de Agenda Duurzaamheid in 2016. De reden om naast de verantwoording in de Jaarrekening 2016 dit document bij de stukken te voegen voor het voorjaarsmoment in 2017 is dat de doorwerking van de Agenda Duurzaamheid in de begroting voor 2016 (en daarmee ook de Jaarrekening over 2016) beperkt is. Vanaf 2017 is duurzaamheid integraal onderdeel van de programma's en is een afzonderlijk document niet meer nodig. Wel zal het gesprek met de portefeuillehouders over het thema duurzaamheid onveranderd worden gevoerd.

Algemeen kan wordt geconcludeerd dat er voortgang wordt geboekt bij de uitvoering van de Agenda Duurzaamheid. Zwolle is in 2016 tot Solar City gekroond, in het kader van Stook je Rijk wordt de samenwerking met de woningbouwcorporaties op het gebied van energie en duurzaamheid ieder jaar opnieuw geroemd. Scholen en sportcllubs omarmen het thema steeds meer. Vanuit verschillende motivaties. Vanuit educatief perspectief, vanuit gezondheid, vanuit het nog beter invullen van de maatschappelijke rol naar de omgeving en natuurlijk ook vanuit verdienvermogen. Ook de gemeente als bedrijf neemt initiatief, zie de ontwikkelingen op het gebied van openbare verlichting of de manier waarop met bewoners en bedrijven wordt samengewerkt in het beheer, onderhoud en gebruik van de openbare ruimte. Natuurlijk zijn er ook onderwerpen die meer aandacht vragen om doelstellingen te kunnen bereiken. Dat geldt met name voor de Energietransitie, voor Klimaatadaptatie en Circulaire Economie. Alle 3 punten die vanaf het begin op de Agenda Duurzaamheid staan en nu tot strategische opgave zijn benoemd en van daaruit in het kader van de PPN 2018-2021 zijn voorzien van een investeringsplan. De Agenda Duurzaamheid vervult haar functie.

1.3 Voorstel voor vervolg

In de bijgevoegde informatiebladen is aangegeven hoe per portefeuille de voortgang is. In het algemeen is de constatering dat de Agenda Duurzaamheid een agenderende functie heeft kunnen vervullen. In alle portefeuilles is duurzaamheid een thema. Dit is ook geland in de programmateksten van de begroting voor 2017. Passend bij het karakter van een Agenda is het dynamische karakter: bij de vaststelling in 2015 waren andere thema's of zaken actueel, dan nu. Die flexibiliteit sluit goed aan op het agenderende karakter van de Agenda Duurzaamheid én het eigenaarschap binnen elke portefeuille en discipline. Naar verwachting kan bij het voorjaarsmoment in 2017 meer gezegd worden over de wijze waarop de Agenda Duurzaamheid is uitgewerkt in de begroting en in documenten als bijvoorbeeld het integraal huisvestingsplan onderwijs, het plan van aanpak verduurzaming gemeentelijk vastgoed en de Woonvisie.

2. Rapportage

2.1 Onderwijs

Acties en maatregelen uit de Agenda Duurzaamheid:

- Kinderen en jongeren worden zich meer bewust van duurzaamheid, door educatie en gastlessen, toepassing van duurzame technologie in schoolgebouwen en de samenwerking die bedrijven, scholen en bewoners organiseren rond stedelijke opgaven.
- Exploitatielasten van sportaccommodaties worden gereduceerd, door het starten van experimenten gericht op de opwekking van duurzame energie en het uitvoeren van het Plan van Aanpak verduurzaming gemeentelijk vastgoed.
- Bedrijven stimuleren de vitaliteit van hun medewerkers, door actief diensten in te kopen bij Zwolse sportverenigingen.

Nr.	Doel in 2020: wat bereiken we?	Indicator: waar staan we?
1.	Er zijn tien ecoschools in Zwolle.	AOC Groene Welle is de enige ecoschool in Zwolle. Groene Welle deelt de ervaringen met andere scholen door de Groene Karavaan in te zetten en door klassen te ondersteunen bij het uitdragen van het ecoschool-principe. Het is afhankelijk van de bereidheid bij de scholen zelf of zij het certificaat ecoschool willen halen.

2.	Basisschoolleerlingen zijn bekend (geraakt) met duurzaamheid en concrete voorbeelden daarvan. Voor de Zwolse 4-12 jarigen zijn er ieder jaar activiteiten rond duurzaamheid.	Voor wat betreft dit onderwerp wordt aangesloten op het initiatief Duurzame Scholen dat vanuit de provincie Overijssel is gestart in het kader van Nieuwe Energie Overijssel. Verder wordt het BLOZ benut om deze doelstelling onder de aandacht te brengen bij de schoolbesturen. Zo is op initiatief van de gemeente een bijeenkomst met het BLOZ georganiseerd, waarbij verschillende partijen hun mogelijkheden rondom duurzaamheidseducatie hebben gepresenteerd. De Groene Welle deelt ervaringen met de Groene Karavaan. Initiatieven met een soortgelijk doel, zoals e-battle zijn in ontwikkeling en worden besproken met de scholen. Natuur en Milieu Overijssel (NMO) is bezig een plan van aanpak te maken voor het vervolg van hun activiteiten.

3.	80% van de onderwijsgebouwen heeft minimaal energielabel C	Met de scholen, verenigd in het BLOZ, wordt gewerkt aan een integraal Strategisch Onderwijshuisvestingsplan. De doelstelling voor het thema energie uitdrukken in energielabels is onderwerp van gesprek. Veel scholen hebben nog geen label. Het is geen verplichting om er één te hebben en kost bovendien geld om te krijgen. Gekeken wordt naar een alternatieve doelstelling die meer uitnodigend is. Schoolbesturen geven immer wel aan zich bewust te zijn van de noodzaak van duurzaamheid. Voor die schoolgebouwen die volgens het Strategisch Huisvestingsplan Onderwijs tenminste nog 10 jaar in gebruik zullen zijn, achten zij investeringen in duurzaamheid rendabel. In samenspraak tussen gemeente en schoolbesturen moet er bij renovatie van gebouwen overeenstemming worden gezocht of en zo ja tot welke mate er een gemeentelijke bijdrage voor o.a. duurzaamheid kan worden verstrekt. Concrete activiteiten die al zijn uitgevoerd: • Een aantal scholen heeft Led-verlichting geplaatst, o.a. De Werkschuit; • Vivente heeft voor de nieuwbouw van Breezicht subsidie bij de Provincie aangevraagd voor het treffen van extra maatregelen. Deze is toegekend met een bedrag van € 100.000; • De Ambelt heeft naar aanleiding van de presentatie van Enexis PV panelen aangeschaft. Men heeft de intentie dit naar meerdere locaties uit te breiden; • Onderling is er veel kennis en ervaringen gedeeld ten aanzien van duurzaamheid (verlichting, slimme meter, zonnepanelen etc); • Er is draagvlak bij de schoolbesturen om vervolgstappen te zetten m.b.t. duurzaamheid. • Ook bij de nieuw te bouwen Gereformeerde basisschool Het Saffier in De Tippe (gereed schooljaar 2018-2019) is duurzaamheid een belangrijk thema. **Aanvulling, november 2017:** ➢ **convenant duurzaamheid is ondertekend met het BLOZ;** ➢ **in november besluit de raad over de notitie onderwijshuisvesting (géén strategisch onderwijshuisvestingsplan), met als uitgangspunten: Bijna Energie Neutrale Gebouwen (BENG is de norm voor nieuwbouw), bij renovatie is BENG niet haalbaar maar is duurzaamheid nadrukkelijk een aandachtspunt** ➢ **Samenwerking project Duurzame Scholen met de provincie Overijssel (inzet energiecoaches)**

2.2 Sport

Acties en maatregelen uit de Agenda Duurzaamheid:

- Exploitatielasten van sportaccommodaties worden gereduceerd, door het starten van experimenten gericht op de opwekking van duurzame energie en het uitvoeren van het Plan van Aanpak verduurzaming gemeentelijk vastgoed.
- Bedrijven stimuleren de vitaliteit van hun medewerkers, door actief diensten in te kopen bij Zwolse sportverenigingen.

Nr.	Doel in 2020: wat bereiken we?	Indicator: waar staan we?
1.	De sportparticipatie onder 4-12 jarigen in Zwolle neemt toe tot boven het landelijk gemiddelde	• Het percentage 4-18 jarigen dat lid is van een sportvereniging is 74% in Zwolle (71% landelijk). • Het percentage 4-17 jarigen dat voldoet aan de fitnorm (ten minste drie keer per week minimaal 20 minuten zwaar intensieve activiteit) is 64% in Zwolle (36% landelijk). • Het percentage 4-17 jarigen dat voldoet aan Nederlandse Norm Gezond Bewegen (dagelijks 60 minuten matig intensieve lichamelijke activiteit, waarbij de activiteiten minimaal tweemaal per week gericht zijn op het verbeteren of handhaven van lichamelijke fitheid) is in Zwolle 13% (16% landelijk). Ter toelichting op de toetsing aan deze normen: We scoren iets lager dan het Nederlands gemiddelde op NNGB. Dit betekent dat Zwolse kinderen dagelijks minder bewegen dan gemiddeld in Nederland (gaat om tenminste matig intensief bewegen zoals lopen, fietsen, wandelen maar ook intensief dus sporten, rennen etc.). Ondanks dat men dagelijks te weinig beweegt, beweegt een groot deel van de kinderen wel 3 keer per week tenminste 20 minuten intensief (hardlopen, hard fietsen, sporten etc.). Op de fitnorm doen we het een stuk beter dan landelijk.Oftewel kinderen bewegen in de week dagelijks te weinig, maar op 3 momenten in week bewegen zij wel zwaar intensief. Oftewel er wordt door een groot deel van de kinderen wel meer dan gemiddeld gesport (op school en/of bij de club), maar de dagelijkse (matig intensieve) beweging is te weinig. **Aanvulling, november 2017** • **Het percentage 4-18 jarigen dat lid is van een sportvereniging was in 2016 77%** • **De fitnorm ligt in 2016 op 65%.** • **Het percentage 4-17 jarigen dat voldoet aan Nederlandse Norm Gezond Bewegen was in 2016 11%**

2.	De kostendekkingsgraad van sportaccommodaties is toegenomen, mede door samen met bewonerscollectieven en woningcorporaties tien zonPV-(privé)projecten te realiseren	In totaal hebben tien Zwolse verenigingen een energiescan laten uitvoeren, waarvan 6 tijdens de projectperiode: Manege 't Hoefijzer, VV WVF, SV Zwolle, VV ZAC, VV CSV'28, VV Be Quick. De meeste verenigingen zijn n.a.v. de energiescan aan de slag gegaan met het treffen van energiebesparende maatregelen die zich snel terugverdienen, de quick wins. Maatregelen die een forse investering vergen, kosten tijd om op te pakken en worden op natuurlijke momenten meegenomen (verbouwing, vervanging veldverlichting of cv-ketel etc.). Bij onderhoudswerkzaamheden vanuit het MOP sport worden in samenspraak met de verenigingen zoveel mogelijk duurzaamheidsmaatregelen getroffen, waarbij de beschikbare budgetten zo optimaal mogelijk worden ingezet. Manege 't Hoefijzer, Be Quick'28 zijn aan de slag gegaan met het treffen van maatregelen en zijn bezig met het voorbereiden van het implementeren van maatregelen als de aanschaf van zonnepanelen, een ventilatieregeling en het aanpassen van de luchtbehandelingskast. Ook Golfclub Zwolle is inmiddels met LED verlichting aan de slag gegaan en heeft een certificaat 'duurzaam' ontvangen vanuit de landelijke koepel van Golfclubs. De tennisverenigingen gaan zich dit najaar oriënteren op LED veldverlichting. Op een aantal sportparken zijn bestaande conventionele verlichtingsarmaturen reeds vervangen door LED, conform besluitvorming gemeenteraad. De komende jaren zal hier een verdere uitwerking aan worden gegeven. **Aanvulling, november 2017** **Een aantal initiatieven is in ontwikkeling;** ➢ **SVI heeft zonnepanelen gerealiseerd;** ➢ **Sporthal Zwolle-Zuid heeft intenties om zonnepanelen op het dak te plaatsen, en daarbij de wijk te betrekken;. Sportpark Marslanden is zich aan het oriënteren op de mogelijkheden.** ➢ **De gemeente is bezig met een vervanging van de conventionele veldverlichting door LED-verlichting op de sportparken en in de openbare ruimte. Ook bij onderhoudswerkzaamheden aan de sportaccommodaties wordt daar waar mogelijk gekozen voor duurzame oplossingen.**

3.	Nieuw item: duurzame clubs	Onderwerp van studie is het zoeken naar manieren om bewoners en bedrijven te betrekken bij de energietransitie. Eén van de sporen is de samenwerking met sportverenigingen. Verschillende clubs zijn geïnteresseerd. Om meerdere redenen: verdienvermogen, binden van leden, binden van sponsoren, binding met de wijk, etc. Het bereik van een club is immers enorm. Ook SportService is betrokken. Zij zien potentie en beraden zich op hun rol. Er zijn al andere geïnteresseerde verenigingen met wie gekeken wordt of tot uitvoering gekomen kan worden. **Aanvulling, november 2017** ➢ **Zie ook bij 2, ontwikkelingen bij Sportpark Marslanden, SVI, Sporthal Zwolle-Zuid** ➢ **Pilot (ondersteund door Initiatiefrijk Zwolle) voor de toepassing van het 'zonnetapijt'**

2.3 Ruimte

Acties en maatregelen uit de Agenda Duurzaamheid:

- Bouwstenen van een lokale voedselstrategie worden zichtbaar, door stadslandbouwontwikkelingen in de stadsranden met professionele landbouw te ondersteunen.
- De leefbaarheid en landschappelijke en ruimtelijke kwaliteit neemt toe, door in te zetten op ondersteuning van groene netwerken en gebiedscoöperaties in en rond Zwolle, zoals Groene Loper, Nationaal Landschap IJsseldelta, Vechtdal en particulier landschapsonderhoud.
- Het proces om te komen tot de Structuurvisie (Omgevingsvisie) wordt gebruikt om van de IJsselvechtdelta-principes, ‘de Zwolse principes voor duurzame ontwikkeling’ te maken. De Zwolse principes inspireren en geven richting om elk initiatief (ruimtelijk, fysiek, sociaal, beleidsmatig, gemeentelijk, particulier, maatschappelijk) bij te laten dragen aan én een betere sociale infrastructuur én een betere lokale economie én een betere leefomgevingskwaliteit.

Nr.	Doel in 2020: wat bereiken we?	Indicator: waar staan we?

1.	Het Actieprogramma Klimaatactieve Stad wordt gefaciliteerd, passend binnen de Zwolse Wateragenda	Het actieprogramma Klimaatactieve Stad als ook de Zwolse wateragenda is onderdeel van de strategische opgave Klimaatadaptate.Op dit moment wordt om die reden in het kader van de Perspectiefnota 2018-2021 gewerkt aan een separaat investeringsplan. Door de klimaatverandering stijgt de zeespiegel, komt er meer water over de rivieren en wordt het weer extremer: heviger plensbuien, meer hittegolven en droogte. Door onze ligging in de IJssel-Vechtdelta is Zwolle extra kwetsbaar voor klimaatverandering, vooral als het gaat om waterveiligheid en wateroverlast. Onze lange termijn ambitie is dat Zwolle in 2050 klimaatbestendig is ingericht en daarmee veilig is voor overstromingen en aangepast is aan extreem weer. Werken aan klimaatadaptatie doen wij samen met partners binnen en buiten de stad. Wij zien wel dat we als overheid hierin een duidelijke initiërende, stimulerende en verbindende rol vervullen. Voorbeelden van initiatieven zijn Waterbewust Stadshagen, Gezond in eigen huis en tuin Aa-landen Groen Assendorp, Waterneutraal Dieze en natuurlijk op strategisch niveau de City Deal Klimaatadaptatie met het ministerie van I&M en andere gemeenten. **Aanvulling, november 2017** ➢ **Het Stadscollege met Annemieke Roobeek en daarop volgend het Stadsgesprek "Past het klimaat nog in uw straat.** ➢ **Pilots in Aa-landen en Dieze Oost (lopen nog)** ➢ **Overleggen met corporaties en beheer openbare ruimte over het aansluiten van meerjarig onderhoud aan corporatiebezit en openbare ruimte te koppelen aan de klimaatopgave** ➢ **Informatie aan bewoners en bedrijven over klimaatverandering en de mogelijkheden om klimaat/ toekomstbewust gebouw en omgeving aan te passen. Bv Wehkamp, Seringestraat (zie hierna)** ➢ **Climate Campus: 43 partners die met elkaar nadenken over de kansen en mogelijkheden van klimaatverandering** ➢ **Projecten voortvloeiend uit Vitaal Assendorp: Vergroenen speelplek Groenestraat-Blokstraat tegen o.a. hittestress, Eendrachtstraat vergroenen parkeerplek/afkoppelen, Annemoonstraat wateroverlast achterpaden. Bewoners zijn bezig met de slag van plan naar uitvoering;**

		➢ **Seringenstraat Assendorp is een separaat bewonersinitiatief voortvloeiend uit een ruimtelijke ontwikkeling en bodemsanering. Gerealiseerd:** o **infiltratiekratten t.b.v. dakoppervlak van 3 woningen en 23 garageboxen** o **klimaat robuuste tuinen** o **regenwaterschutting** o **18 geveltuinen** o **dakoppervlak afgekoppeld van riool** o **groendak op parkeergarage** o **inrit vergroenen, voorzien van halfverharding/waterpasserende bestrating en afstromend naar straat.** o **klimaatparameters in de straat** ➢ **Er worden onderzoeken met studenten opgestart o.a. met de WUR in Assendorp en Holtenbroek** ➢ **De nattevoetenkaart, waar inwoners/bedrijven hun wateroverlastfoto's kunnen uploaden in de kaart waardoor de modellen kunnen worden geverifieerd.**
2.	Initiatieven gericht op stadslandbouw worden door de gemeente actief gesteund	Twee concrete ontwikkelingen op dat vlak: Stadslanderijen Zwolle wordt ondersteund. We faciliteren het tijdelijk gebruik van 30 hectare bij Berkum voor biologische teelt. Ook initiatieven in het kader van Ruimte voor de Vecht en Dijklanden wordt gefaciliteerd. **Aanvulling, november 2017** ➢ **Er zijn nu 2 locaties waar Stadslanderijen Zwolle actief is. We faciliteren het tijdelijk gebruik van 30 hectare bij Berkum voor biologische teelt, alsmede de 60 ha bij Dijklanden (in het kader van Ruimte voor de Vecht).** ➢ **We kennen het succesvolle initiatief Uwstadsboer in de Tippe** ➢ **Daarnaast zijn twee nieuwe initiatieven bij Spoolde gefaciliteerd (w.o. Tuinderij Spoolderberg).**
3.	Integraal onderdeel (ruimtelijk) beleid	In het kader van de Omgevingsvisie worden gewerkt aan integraal (ruimtelijk) beleid. Duurzaamheid wordt in de volle breedte ingebracht. **Aanvulling, november 2017** ➢ **Omgevingsivisie 1.0 is eind oktober vastgesteld door de raad. Duurzaamheid is in de volle breedte onderdeel, vooraf gegaan door een intensief proces in samenwerking met diverse partijen en platforms in de stad** ➢ **Er worden expertsessies Omgevingswet georganiseerd. Zwolle is pilot.**

2.4 Wonen

Acties en maatregelen uit de Agenda Duurzaamheid:

- De betaalbaarheid van de woningen verbetert, door in te zetten op het verbeteren van de energieprestaties van nieuwe en bestaande woningen.
- Binnen de prestatatieafpraken maken corporaties en gemeente afspraken waarbij zo veel mogelijk wordt ingezet op woningverbetering tot niveau label B, rekening houdend met de balans tussen beschikbaarheid, betaalbaarheid en kwaliteit.

Nr.	Doel in 2020: wat bereiken we?	Indicator: waar staan we?
1.	In de bestaande woningvoorraad van corporaties zijn alle woningen verbeterd naar label B of minimaal twee labelstappen vooruit gegaan	Gemiddeld heeft de bestaande woningvoorraad nu label C. De verwachting is dat het doel gehaald wordt. De woningcorporaties delen die ambitie, het staat ook in de prestatieafspraken. De lobby bij de provincie om bij te dragen in het energieneutraal maken van 9.000 woningen is nog niet succesvol. In het kader van het programma Nieuwe Energie Overijssel is dit wel stevig op de agenda gekomen. Gemeente Zwolle, in de persoon van wethouder Vedelaar, is in 2016 ambassadeur geweest van Stookjerijk ten behoeve van de versnelling van energiebesparing in de huursector. Het estafettestokje is op 29 december 2016 overgedragen aan de gemeente Enschede. **Aanvulling, november 2017** ➢ **Corporaties zijn aangesloten op het programma NEO van de provincie Overijssel. Van daaruit wordt gewerkt aan programma en financiering** ➢ **Verschillende renovatieprojecten zijn in uitvoering, in Zwolle-Zuid, Dieze, Pierik, Berkum, etc** ➢ **DeltaWonen en Trebbe zijn begin september gestart met een bijzonder woningverbeteringsproject in de wijk Berkum in Zwolle. In 46 woningen, verdeeld over 9 woonblokken worden verschillende combinaties van energiebespaarders, energieopwekkers en energieopslag methoden getest.** ➢ **Gewerkt wordt aan een intentieovereenkomst met corporaties voor toepassing van geothermie (diepe aardwarmte)** ➢ **Gebiedsprocessen gericht op bestaande bouw zijn of worden opgestart in Dieze (ism WijBedrijf Dieze), Berkum (vanuit Energiecampus Enexis), Zwolle-Zuid (ism Radbout, TNO)** ➢ **Bij Transformaties van leegstaande kantoren naar woningen (Hanzeland, Meeuwenlaan, Oosterenk) groeit de aandacht voor Energie**

2.	Energieneutraliteit bij nieuwe woningen en utiliteitsbouw is het uitgangspunt	Precieze getallen zijn er niet. Wel is inzichtelijk hoeveel woningeigenaren (451) een subsidie hebben aangevraagd in het kader van de Subsidieregeling Woningbouwproductie en duurzaamheid, waarvan het plafond intussen is bereikt. In het kader van het investeringsplan (PPN 2018-2021) voor de Energietransitie, prioritair thema van college en raad, is energieneutraliteit bij nieuwbouw onderwerp en is een aantal actielijnen uitgewerkt waarmee dit bevorderd kan worden. In de Woonvisie (vastgesteld door college, voor de zomer ter vaststelling in de Raad) zijn de opgaven voor energietransitie, klimaatadaptatie en circulaire economie opgenomen. Energie- en klimaatneutraal zijn uitgangspunten voor nieuwbouwafspraken. Wijk- en buurtinitiatieven gericht op toekomstbestendige wijken en dorpen worden gestimuleerd. **Aanvulling, november 2017** ➢ **Energieneutraliteit is uitgangspunt voor ontwikkelingen in Stadshagen, Spoorzone, Weezenlanden Noord**
3.	2.500 particuliere eigenaren (1.200 in 2015) hebben maatregelen getroffen met gebruikmaking van het gemeentelijk energieloket Verbeter & Bespaar	Meer dan 2000 particuliere woningen zijn aangepakt. Dit loket staat in het kader van de ambitie woningeigenaren in bestaande particuliere woningen te stimuleren gebruik te maken van de provinciale lening en nationale subsidieregeling voor isolatie (de Overijsselse aanpak 2.1). In de woonafspraken (2016-2020) staat dat 45% van de particuliere voorraad label B moet hebben in 2020 (50.000 woningen aanpakken in de gehele provincie). Een stevige ambitie, in geval van Zwolle gaat het omgerekend om 4.438 woningen. Met de provincie wordt in het kader van de Overijsselse Aanpak 2.1 en het programma Nieuwe Energie Overijssel gewerkt aan deze opgave. Continueren en intensiveren van Verbeter & Bespaar Zwolle is er daar een van. **Aanvulling, november 2017** ➢ **De intensivering van het loket Verbeter & Bespaar wordt met name in de tweede helft van 2017 opgezet en uitgebreid** ➢ **Gewerkt wordt aan een verbeterde website, zodat bewoners nog makkelijker hun weg kunnen vinden** ➢ **Intussen zijn ook andere collectieven actief (isolatiecollectief, Duurzaamheidscombinatie Zwolle)** ➢ **We zijn bewonersinitiatieven op wijkniveau ontstaat, zoals in Assendorp, Wipstrik en Stadshagen** ➢ **Zwolle doet met 21 woningen mee aan de Duurzame Huizen Route**

4.	Er zijn vijf projecten specifiek gericht op het realiseren van levensloopbestendige woningen uitgevoerd	Krasse Knarrenhof wordt gerealiseerd. Op diverse locaties in de stad zijn gelijkvloerse woningen/ appartementen zijn opgeleverd. Het belang van wonen en zorg neemt toe en is een onderdeel van de nieuwe Woonvisie.
5.	Bewonerscollectieven, VVE's en woningcorporaties realiseren tien zonPV-(privé)projecten	WijBedrijf Dieze is gestart met het bevorderen van de aanschaf van zonnepanelen, de eerste panelen zijn gelegd. Ook worden voorbereidingen getroffen om met verenigingen, organisaties, werkgevers, een proces op te zetten rondom zonPV-privé Verder is op Hanzeland een bewonersinitiatief gestart voor zonnepanelen. En ook op bedrijventerrein Hessenpoort wordt gekeken naar een collectief project in samenwerking met de parkmanagementorganisatie (zowel op daken als onder de hoogspanningslijnen). Deze aanpak wordt vooral vanuit de portefeuille Energie aangestuurd.

2.5 Energie

De Energietransitie is een strategische opgave van college en raad en daarmee prioritair thema geworden. Op dit moment wordt om die reden in het kader van de Perspectiefnota 2018-2021 gewerkt aan een separaat investeringsplan.

Aanvulling, november 2017

- **Voor de zomervakantie is het ambitiedocument 'Zwolle geeft je energie' vastgesteld door de Raad**
- **Het ambitiedocument en de uitvoering daarvan reikt verder dan de onderwerpen vanuit Energie die in de Agenda Duurzaamheid zijn opgenomen.**

Acties en maatregelen uit de Agenda Duurzaamheid:

- Meer inwoners, bedrijven en instellingen voelen zich betrokken bij het welzijn van hun buurt of bedrijventerrein, door het versterken van de voorlopers en het bevorderen van contacten via 'wijkdialogen'.
- De restfractie van afval neemt af, door het gebruik van huishoudelijk afval als grondstof te bevorderen (verkenning naar tweede milieubrengstation).

Nr.	Doel in 2020: wat bereiken we?	Indicator: waar staan we?
1.	Tot 2020 zijn er volgens een jaaragenda twintig ontwikkelingsdialogen gevoerd	Op tal van plekken in de stad wordt over de energietransitie gesproken. In gebiedsontwikkelingen met betrokken partijen, in de wijken met bewoners en bedrijven, bij (sport)verenigingen, tussen overheden (VNG, G32), etc. Op 19 april jl. heeft bij Cibap het Stadsgesprek plaatsgevonden als gevolg van een aangenomen motie. Energie is een onderwerp van de samenleving. **Aanvulling, november 2017** ➢ **Op 23 september, op burendag, is een wijktoer georganiseerd** ➢ **Op 4 oktober vond het 2e Stadsgesprek plaats over grootschalige opwek van duurzame energie (Energiegids)** ➢ **Er zijn in zowel de Wipstrik als in Stadshagen wijkgesprekken gevoerd rondom energie en duurzaamheid** ➢ **Club Cele heeft onder de noemer Cafe O2 diverse gesprekken georganiseerd rondom energie, duurzaamheid en circulariteit** ➢ **Tussen gemeenten wordt de samenwerking in West-Overijssel geïntensiveerd op de thema's warmte, grootschalige opwek en gebouwde omgeving.** ➢ **Gemeente Zwolle is kernpartner in de ontwikkeling en uitvoering van het programma Nieuwe Energie Overijssel.**

<table>
<tr><td>2.</td><td>In 80% van de wijken hebben inwoners, stakeholders (zoals sportverenigingen, scholen, bedrijven), corporaties/eigenaren, afspraken over activiteiten die bijdragen aan de duurzame ontwikkeling van hun straat, buurt, wijk of een groter gebied</td><td>In verschillende gebieden zien we ontwikkelingen, in verschillende stadia van uitvoering. Enkele voorbeelden: Op Hessenpoort op het gebied van energie, water en groen. Op Voorst vanuit restwarmte en een initiatief voor windmolens. In Stadshagen vanwege de ontwikkelingen in Breezicht. In de Spoorzone vanwege geothermie, maar ook van uit een initiatief voor zonnepanelen. In Dieze heeft WijBedrijf Dieze dit voorjaar de 1e VVE's van zonnepanelen voorzien en wordt gestaag voortgebouwd. In Assendorp wordt experiment 'gebiedsgericht werken' voorbereid, met name water en mobiliteit zijn aanleidingen. In Aa-landen wordt geëxperimenteerd met water en energie.

Aanvulling, november 2017
➢ Voor het gebied de Marslanden en Zwolle-Zuid wordt een gebiedsproces voorbereid
➢ Zoals eerder genoemd, initiatieven die worden voorbereid in de Wipstrik en Stadshagen
➢ Bij transformatie in de Oosterenk is er aandacht voor energie en duurzaamheid
➢ Op Hessenpoort zijn verschillende initiatieven in uitvoering (zonnepark, groen Hessenpoort)
➢ Eerst wordt gewerkt naar besluitvorming van het afwegingskader grootschalige opwek (Energiegids), binnenkort naar de raad. Daarna kunnen initiatieven op dat vlak in behandeling genomen en afgewogen worden</td></tr>
<tr><td>3.</td><td>Iedere wijk is bekend met experimenten gericht op het beproeven van concepten die woonlasten, lokale werkgelegenheid en exploitatie van verenigingsgebouwen en scholen positief beïnvloeden</td><td>Zie ook onder 2. Met nog de aanvulling dat met enkele sportclubs wordt gekeken naar zonnepanelenprojecten samen met leden (exploitatie, woonlasten, sociaal). Straks te kopiëren naar andere verenigingen/instellingen. En de doorontwikkeling van Verbeter & Bespaar (straataanpak, consortia).</td></tr>
<tr><td>4.</td><td>Ten opzichte van 1990 is een reductie van 20% van de uitstoot van CO_2 bereikt en wordt 20% van de gebruikte energie duurzaam opgewekt</td><td>
<table>
<tr><th>CO2 uitstoot</th><th>1990</th><th>2009</th><th>2011</th><th>2015</th></tr>
<tr><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td></tr>
<tr><td>Bedrijven</td><td>300</td><td>430</td><td>450</td><td>420</td></tr>
<tr><td>Particulieren</td><td>200</td><td>180</td><td>175</td><td>160</td></tr>
<tr><td></td><td>500</td><td>610</td><td>625</td><td>580</td></tr>
<tr><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td></tr>
<tr><td>Bron: Energie in Beeld</td><td></td><td></td><td></td><td></td></tr>
</table>
</td></tr>
</table>

<table>
<tr>
<td>5.</td>
<td>75% van het huishoudelijk afval wordt gescheiden

Afvalscheiding bij hoogbouw, in de binnenstad en Assendorp wordt toegepast</td>
<td>De gemeenteraad het nieuwe GGP (2017-2020) op hoofdlijnen goedgekeurd. In dit plan staat de nieuwe doelstelling voor 2020: 100 kg restafval per inwoner per jaar. Het vorige GGP 2012-2016 had een doelstelling had 47 kg/inw/jr aan restafval te verminderen. Uiteindelijk is een resultaat bereikt van 46 kg/inw/jr. De nieuwe doelstelling van 100 kg/inw/jaar staat ongeveer gelijk aan 75% gescheiden inzameling, conform rijksbeleid. Om dit te bereiken moet de hoogbouw en wijken als de binnenstad, Kamperpoort, Dieze en Assendorp worden gefaciliteerd om hun afval gescheiden aan te leveren. Het nieuwe GGP voorziet hier in. Het plan wordt in mei ter besluitvorming aangeboden aan de gemeenteraad.

Aanvulling, november 2017
➢ Op 17 juli is het Uitwerkingsplan Gemeentelijk Grondstoffenplan (GGP) 2017-2020 vastgestgeld door de Raad
➢ Resultaten:

<table>
<tr><th>Kilogram per inwoner</th><th>2016</th><th>2017</th><th>2017 geëxtraploeerd</th></tr>
<tr><td></td><td></td><td></td><td></td></tr>
<tr><td>Restafval</td><td>193</td><td>134</td><td>179</td></tr>
<tr><td>Grof huishoudelijk restafval</td><td>39</td><td>31</td><td>42</td></tr>
<tr><td>GFT</td><td>74</td><td>58</td><td>78</td></tr>
<tr><td>GTA</td><td>24</td><td>19</td><td>26</td></tr>
<tr><td>Papier</td><td>48</td><td>33</td><td>44</td></tr>
<tr><td>Glas</td><td>20</td><td>15</td><td>20</td></tr>
<tr><td>Textiel</td><td>4</td><td>4</td><td>5</td></tr>
</table>
</td>
</tr>
</table>

2.6 Economie

Circulaire Economie is een strategische opgave van college en raad en daarmee prioritair thema geworden. Op dit moment wordt om die reden in het kader van de Perspectiefnota 2018-2021 gewerkt aan een separaat investeringsplan.

Acties en maatregelen uit de Agenda Duurzaamheid:

- Meer bedrijven zijn zich bewust van de kansen op het gebied van maatschappelijk verantwoord ondernemen en sociaal ondernemerschap, door het delen van onderlinge inspiratie en het zichtbaar maken van goede voorbeelden.
- Onderwijsinstellingen, bedrijven, inwoners en overheden werken gezamenlijk aan stedelijke cases/opgaven door het in stand houden van een lerende structuur (HanzeUnie).
- Burgers en bedrijven zijn gemotiveerd toekomstbestendige keuzes te maken, door het realiseren van (overheids)opdrachten of het ontvangen van financiële prikkels. Door lerende netwerken (Community of Practice van ZP-ers) worden organisaties geholpen zich hierin te ontwikkelen.
- Meer wijken zijn levensloopbestendig, door het aanstichten, ondersteunen of versnellen van collectieve netwerken in de wijken van ondernemende inwoners en inwonende ondernemers die duurzame diensten aanbieden.

Nr.	Doel in 2020: wat bereiken we?	Indicator: waar staan we?

1.	Bedrijven die duurzaamheid in de praktijk brengen hebben een podium om hun kennis en activiteiten met anderen te delen. Maatschappelijk verantwoord ondernemen (MVO) is het merendeel van de Zwolse bedrijven onderdeel van de bedrijfsfilosofie (keurmerk, paragraaf in jaarverslag, etc.)	Inzet is om Zwolle een circulaire stad te laten worden die efficiënter omgaat met grondstoffen. Dat is belangrijk voor een duurzame toekomst van de stad en inwoners; is een voorwaarde om de klimaat en milieu doelstellingen te realiseren; is een noodzaak omdat de beschikbaarheid en leverbetrouwbaarheid van grondstoffen afneemt; en is een kans om onze economie ook in de toekomst sterk en vitaal te houden. Hoe Zwolle een circulaire stad wordt, gaan we niet onderzoeken en opschrijven maar gaan we gewoon doen. We hoeven het wiel namelijk niet uit te vinden. Er is veel innovatiekracht en er gebeurt veel in Zwolle. Maar vaak is dat weinig zichtbaar. Bovendien is het voor betrokkenen niet altijd bijzonder en is het aan de buitenkant niet altijd zichtbaar. Komende twee jaar is de inzet om de circulaire onderstroom, langs drie lijnen – MKB (belangrijke pijler van de Zwolse economie), Werkgelegenheid belangrijk omdat onder invloed van technologische ontwikkelingen banen verdwijnen en nieuwe banen ontstaan), Adaptief (nodig omdat we als stad ons aan moeten passen aan de veranderingen als gevolg van en nodig voor de transitie naar een circulaire stad) - tot bovenstroom te maken van de economie. **Aanvulling, november 2017** ➢ **Op dit moment zijn tien verschillende initiatieven geïdentificeerd; in sommige gevallen is het bovenal een ambitie; in andere gevallen zijn de initiatieven klaar voor uitvoering. Enkele voorbeelden zijn:** ➢ **Circulaire verbouw, voorbeelden zijn o.a. de verbouwing van het Gemeentehuis en een onderwijslocatie op Windesheim;** ➢ **Circulair wonen; plannen liggen hiervoor o.a. bij BPD en deltaWonen;** ➢ **Continue productie van gerecyclede thermoharde composieten, een initiatief van o.a. Windesheim en enkele ondernemers uit het PSPark;** ➢ **Energiepark Hessenpoort; onder leiding van de ondernemersvereniging wordt onderzocht of dit park ook volgens circulaire principes kan worden ingericht;** ➢ **Reshoring: brede samenwerking om ondernemers te ondersteunen om hun productie terug te halen naar Zwolle en meer te gaan werken volgens de principes van de circulaire economie;** ➢ **ZwolleZwam; verschillende partijen, waaronder Kennispoort en ROVA, onderzoeken met een ondernemer of koffiedik niet langer afval is maar kan worden benut voor het kweken van oesterzwammen.**

		➢ **Voor 2018 wordt vanuit de kwartiermakersgroep bovendien gewerkt aan de volgende initiatieven:** • **sluiten van kringlopen in woon en werkgebieden** • **circulair maken van stromen zoals afval en textiel** • **Gemeentelijke organisatie zelf circulair** • **Pilot met de stad als grondstoffenbank** ➢ **Op 4 oktober hebben we een meeting gehad met ruim 70 aannemers in de Bouw en Infra in het PEC stadion, waar Circulaire economie is besproken.**
2.	Op bedrijventerreinen is deeleconomie geïntroduceerd	Verduurzaming van bedrijventerreinen, onder meer via deeleconomie, is een thema. Een onderzoek naar de potentie van deeleconomie is uitgevoerd. Verder is de afspraak gemaakt dat bij bedrijventerreinenverenigingen wordt gepolst of men het model van Hessenpoort wil overnemen.
3.	Bij de organisatie van evenementen is het beter benutten van energie en het gebruik van duurzame energie uitgangspunt	Circulaire economie is een belangrijk speerpunt van de gemeente Zwolle. In 2017 vindt hierover het gesprek plaats met organisatoren van evenementen en partners zoals de ROVA. Daarbij benutten we de ervaringen elders. In 2018 starten we met een pilot. Voor de Zwolse Zomerkermis onderzoeken we de mogelijkheden om de stroom duurzaam en zonder aggregaten te verkrijgen. **Aanvulling, november 2017** ➢ **2/3 van de benodigde energie voor de kermis werd de afgelopen kermis geleverd door een stroombron waarvan de GVO duurzaam was.**
4.	Verduurzaming, MVO op bedrijventerreinen	Op Hessenpoort zijn in samenwerking met de Parkmanagementorganisatie initiatieven op het gebied van zonnepanelen (zowel daken als velden), vergroening (Hessenpoort Natuurlijk) en milieukwaliteit (milieupuntensystemen in ontwikkeling samen met Saxion).

2.7 Mobiliteit

Acties en maatregelen uit de Agenda Duurzaamheid:

- Het aandeel actief vervoer blijft in Zwolle op een hoog niveau, door uitvoering te geven aan de Agenda Fiets en educatie verkeersveiligheid.
- Emissie als gevolg van mobiliteit wordt beperkt, door efficiënte inzet van collectief (doelgroepen)vervoer, toepassing van verkeers- en mobiliteitsmanagement en gebiedsgerichte maatregelen (Beter Benutten Zwolle Kampen Netwerkstad).

Aanvulling, november 2017
We zijn gestart met de toepassing van nieuwe technologie van Verkeersregelinstallaties (i-VRI's). Dit bevordert straks de doorstroming en vermindert de negatieve milieueffecten zoals uitstoot. In het eerste kwartaal van 2018 zijn de i-VRI's actief

Nr.	Doel in 2020: wat bereiken we?	Indicator: waar staan we?
1.	Zwolle staat in de top vijf van steden met het hoogste aandeel fietsgebruik voor dagelijkse verplaatsingen	Na Leiden en Groningen kent Zwolle het hoogste fietsgebruik voor lokale verplaatsingen (> 40%)
2.	Het aandeel verplaatsingen via de fiets naar scholen neemt met 25% toe door het stimuleren van het gebruik van de (e-)fiets	De fietsstimuleringsacties zijn eind 2016 gestart binnen Beter Benutten. Effecten zijn nog niet bekend. Deltion heeft inmiddels meer dan 300 Deltion-fietsen in gebruik (afstand school-station). Ook is er een pilot gestart met een groep Windesheim-studenten op een e-bike. **Aanvulling, november 2017** ➢ **23 september 2017: tijdens de Fietsweek is de fietsstraat Tesselschadestraat is de fietsstimuleringsactie Fietsen Werkt! vanuit Beter benutten gestart. Dit in combinatie met de lopende actie (fietsstimulering via de app) SpitsFietsen**

3.	Er wordt uitvoering gegeven aan een vernieuwende vormen van distributie in de stad	Op dit moment loopt een verkenning; het wordt ingebracht bij de Visie Binnenstad 2030 en in het kader van Beter Benutten. **Aanvulling, november 2017** ➢ **19 juni 2017: Zwolle heeft de Green Deal zero emissie stadslogistiek ondertekend (https://greendealzes.connekt.nl/overijsselse-steden-gaan-zero-emissie-stadsbelevering/). Met de ondertekening van de Green Deal verplicht de gemeente zich living labs samen met partners te gaan ontwikkelen om minder en schonere vrachtbewegingen te stimuleren. We sluiten bij de activiteiten aan op lopende initiatieven in de stad en nemen de vragen en wensen vanuit bedrijfsleven en andere belanghebbenden als uitgangspunt. In het kader van Beter Benutten is gewerkt aan een startnotitie en draagvlak bij ondernemers. We zijn nu van plan een actieplan te maken.**
4.	(Eelektrische) autodelen	Het project Testrijders is gestart, een proef waarbij met 5 te werven autodeelgroepen, waarvan in elk geval de groep uit Assendorp, 5 elektrische auto's gaan delen. **Aanvulling, november 2017** ➢ **15 september 2017: De provincie Overijssel doet mede namens de provincie Gelderland en voor een groot aantal gemeenten in beide provincies een aanbesteding voor laadpalen. Voldoende laadpalen in de openbare ruimte zijn een belangrijke voorwaarde voor de groei van elektrisch vervoer. De provincie ondersteunt daarom gemeenten bij de aanleg hiervan. Zwolle doet hierin mee.**

2.8 Bedrijfsvoering

Acties en maatregelen uit de Agenda Duurzaamheid:

- Door de digitale kaart van initiatieven (op basis van de Meerjaren Onderhoudsplanning, MJOP) inzichtelijk te maken voor een ieder, is er transparantie en gelijke informatievoorziening. Deze bestaande, gemeentelijke hulpmiddelen kunnen worden gecombineerd met de collectieve hulpmiddelen die in de Zwolse samenleving beschikbaar zijn (van corporaties, waterschap, etc.).
- De gemeente zet zich er voor in 'meekoppelkansen' te creëren en te benutten: dat betekent dat via werk met werk-maken gemeentelijke doelen kunnen worden behaald (bijvoorbeeld bij de aanleg van infrastructurele en/of renovatieprojecten).

Nr.	Doel in 2020: wat bereiken we?	Indicator: waar staan we?
1.	De gemeente zorgt voor een transparante digitale weergave van de Meerjaren Onderhoudsplanning (MJOP) in het kader van openbare ruimte, water, groen, mobiliteit, energie en sociale projecten	In 2014 zijn we gestart met het MJOP. Inmiddels is dit instrument uitgegroeid van een onderhoudsplan naar een opgaveplan waarin ook de opgaven van nutsbedrijven, het waterschap, projecten van de gemeente, klimaatkaarten, etc. is opgenomen. Het instrument wordt niet alleen ingezet voor de planning maar is raadpleegbaar tijdens de uitvoering of voor projecten die zich onverwacht aandienen. Jaarlijks wordt dit instrument ingezet voor o.a. de begroting en de PPN.
2.	Door in elke startnotitie, kredietaanvraag of investeringsvoorstel duurzaamheid als component mee te nemen, worden de mogelijkheden binnen het inkoopbeleid om duurzaam in te kopen maximaal benut	Circulair inkopen een item in het inkoopbeleid. Ook is er een passage over Sroi opgenomen waarmee op het sociale aspect met inkoop een bijdrage wordt geleverd aan een duurzamere sociale samenleving. Verder heeft Zwolle het Manifest Maatschappelijk Verantwoord Inkopen 2016 – 2020 ondertekend. Ten aanzien van de inkoop van energie wordt als onderdeel van het Investeringplan Energietransitie (PPN 2018-2021) een plan voorbereid om het eigen energieverbruik richting 2030 helemaal te vergroenen door te besparen en zelf op te wekken. Op termijn kopen we zelf dus geen energie meer in. **Aanvulling, november 2017** **In april heeft een aanbesteding plaatsgevonden voor de inkoop van elektriciteit. De nieuwe leverancier is met ingang van 1 januari 2019 Greenchoice. Zij leveren elektriciteit met garantie van oorsprong van Nederlandse Windmolens.**

3.	Verduurzaming gemeentelijk vastgoed	Er ligt een vastgesteld plan van aanpak voor de verduurzaming van gemeentelijk vastgoed (collegebesluit deelname aan P-Esco en verduurzaming eigen vastgoed d.d. 17 mei 2016). Er wordt pragmatisch te werk gegaan, vanuit het MOP: vijf panden in eigen beheer en drie in het traject P-Esco, samen met de provincie. In de komende anderhalf jaar wordt geleerd welke vorm het meest passend is voor de gemeente Zwolle. Per pand wordt een businesscase uitgewerkt op basis waarvan een besluit genomen kan worden over de te treffen maatregelen.
4.	Gemeente heeft beleid op inkoop van bancaire producten bij duurzame financiële dienstverleners	De BNG bank is onze huisbank en is een duurzaamheidsfonds van € 100 miljoen aan het instellen. Ze geven ook duurzame obligaties ter financiering van haar activiteiten uit. Dus onze bancaire activiteiten (betalingsverkeer) worden uitgevoerd bij een duurzame bank.
5.	Het beleid voor reiskostenvergoedingen is gebaseerd op de principes van duurzame mobiliteit	Dit is uitgevoerd. E-dienstfietsen worden ingekocht en de vergoedingenstructuur voor dienstreizen is aangepast.
6.	De bedrijfsauto's van de gemeente Zwolle rijden op hernieuwbare brandstoffen zoals groen gas	Verduurzaming van het wagenpark wordt toegepast op het moment van vervanging. Recent zijn er vier elektrische personenauto's ingekocht.
7.	De bedrijfsauto's van bedrijven en organisaties die in opdracht van de gemeente werken rijden op hernieuwbare brandstoffen	Bij aanbestedingen wordt zo duurzaam mogelijk uitgevraagd met in achtneming van de stand van de ontwikkeling van dat marktsegment en de technische mogelijkheden. Voor bouw- en aannemersbedrijven geldt dat de ontwikkeling voor elektrische vrachtwagens en materieel nog in de kinderschoenen staat. Samenwerkingspartner Rova maakt voor 14 wagens gebruik van groen gas. In de afgelopen jaren is een versnelde vervanging van 'oudere' voertuigen doorgevoerd. Van de dieselvoertuigen voldoet ruim 78% aan de emissienormen van minimaal Euro 5 en al 23% aan de Euro 6 norm. Voor de rest geldt dat de ontwikkeling van deze markt in Nederland langzaam op gang komt en dat gemeente Zwolle deze nauwgezet volgt en de uitvraag afstemt op het aanbod dat de markt op dat moment kan bieden.